

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Societatis Iesv Pars ...

Pars Qvarta Sive Everhardvs

Orlandini, Nicola

Antverpiae, 1661

Liber Sextus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14186

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV

PARTIS QVARTÆ

A.D. 1578. Liber Sextus. Soc. 39.

NNVS hic toti Ecclesiæ funestus, & turbulentus ex-
cipit, non experte earum calamitatum Societate. Quan- 1
quam nec defuere ab rebus benè varias per oras gestis
folatia. Euerardus ne quam Societatis partem relinque-
ret, quam certi homines non recognoscerent, dum desti- 2
nati antè Visitatores Hispaniarum Prouincias lustrant, Seba-
stianus Morales Pro-
vinciam Romanam inspicere. nam visitate iu-
Hinc Diabolo, abutenti ad nocendum sàpè remedij, ansa
domestica pertendantæ pacis oblata. Inter Achillem Gagliardum Theologæ in
Romano Collegio professorem, & quosdam Patrum extiterant offensiunculæ ex
re leui, quòd alij Pererij libros philosophicos iudicarent vulgados, alij nequa-
quam, Auerroisticum philosophiæ genus eum sequi iactantes minus accommo-
datum veræ, piaque sapientiæ. Achilles erat in his, qui à Morale Collegium re-
cognoscente paulò durius se tractatum ob eam rem existimans, initâ cum Ioanne 3
Petro Maffeo, & Benedicto Iustiniano conspiratione, querimoniam ad Pontifi-
cem detulit contra Euerardum, tanquam in Societatis administratione multa pec-
cantem, alentemque dissidia, ut qui Visitatorem minus gratum, & partes fouen-
tem legisset. Multò autè exierat Romæ fama Gregorio Pontifici in animo esse Iustinianus cum
Franciscum Toletum in Cardinalium Collegium cooptare. Quam rem pro suo Euerardo con-
munere, Sancti Ignatij legibus, & exemplis, ut prohiberet, sedulò Euerardus ad-
queruntur.
nitus erat. Ea re Toletum suboffensum rumor increbuit: non quia sibi honorem
interuerti doleret, de quo omni ope declinando sacramentum Deo solenni ritu iam
dixerat: neque enim vel ex eius diurno aula vñi, & longa ab religiosis castris
absentia, mihi quis facilè persuaserit, tantum virum, piumque, & amantem in ce-
teris rebus religiose modestiæ, ac severitatis, hac vñi peccasse, passum sibi per-
stringi oculos varijs honorum, purpureaque fulgoribus. Sed potius crediderim ve-
ritum ipsum (ut suspiciofa res est boni nominis cura, ac studium) ne per occa-
sionem, ac modum amoliendæ ab se dignitatis eius, fortè Praepositus finistram
aliquam de se, suisque promeritis vniuersè Pontificis animo infixam opinionem
nolens reliquerit. Vtcumque fuerit, certè fama tenuit, Toletum sive bono publi-
co sincè studentem, sive aliqua animi perturbatione commotum Achilli aditum
ad Pontificem aperuisse. Fuit suspicio Benedicto Palmio duce gestam rem, dolen-
tiente Euerardum ab ipso, cui plurimum initiò tribuebat, ad Oluerium totum con-
uersum. Sed falsam eam suspicionem comperi, vtique ex ea parte, quòd Palmius,
quanquam in Euerardi administratione quædam minus probabat (ut ferè nunquam 4
omnes hominum sententia congruunt) nec interdum fatis temperabat sibi, quin Inanis de Bene-
dicto Palmio
etiam discrepantium, quo loco minimè oporteret, expromeret; longissimè tamen
aberat, ut existimaret quicquam properea Patris Generalis mentem optimam con-
tristandam. Ceterum non exitisse prorsus de nihilo, temerèque suspicionem, in-
dè liquido constat. Nam quarenti mox Euerardo auctores querelæ, vtrò professus
Achilles est ex ijs suis se: verum communis boni studio adactum, quòd eas que-
rimonias ex ipsis Assistentibus cognouisset: & indè sibi persuasisset, cùm tales viri
talibet.

talia palam dolerent; satis remedij in Societate non esse: vnde communis Pastoris, ac Patris, quæ patere omnibus debet, implorandam opem existimari. Hinc ergo suspicio aduersus Palmium haud satis honorifica extitit: atque ex eius maximè sermonibus vel re, vel in speciem sumpta turbarum materia. Quo prouidendum est cantus ijs, qui munera gerunt publica, & in illustri loco sunt constituti: quorum facta, dicta, nutus obferuantur, ac plerisque pro sentiendi, agendique sunt norma; vii sua cetera omnia, ac potissimum linguam intra cancellos recte rationis, humilisque, & obsequiose prudentiae teneant. Haud dubie magnam se

5 Gregorius Pon-tifex res beni-gnè componit.

6 Gagliardus Mattheus, & Iustinianus Roma dimit-tuntur.

7 Collegium Recinense institutum.

8 Collegium An-glicanum Ro-mæ.

9 Nicolaus Leo-pardus Collegii Recinetensis fundator.

10 Curtius Amodaeus primus il-lud regit.

11 Tertius Proba-tionis annus Romæ institui-tur.

12 Missiones Pa-trum tercij anni ex Prouincia Ro-mana.

13 Missiones ex Prouincia Neapolitana.

14 Prouincia Lon-gobardia diuisa satus, vbi Collegium quoque receptum Carolo Caracciolo Comite, eiusque uxore, itemque cuncta Ciuitate annuis oblatis subsidijs summe certantibus. Prouincia Longobardia, cum vnius Praepositi superaret curam, iamque domos Professorum, Probationis, & Scholasticorum Seminaria vniuersalia haberet gemina, diuisa est in duas. Altera Veneta, altera Mediolanensis dicta: atque huic Ioannes Baptista Peruseus, illi Marius Beringuccius attributus Prouincialis. Mediolanensis Domum Professorum, Collegium Breranum, Seminarium Archiepi-

scopi

15 Io. Baptista Perufcus Me-diolanensis Prouincialis.

scopi ipsa in Vrbe Mediolani, domum Probationis Aronæ, Gennense, Comen-
se, & Taurinense Collegia complexa est. Veneta domum Professorum Vene-
tij, Tyrocinium Nouellariae, Collegia Patauij, Bononiæ, Ferratae, Mutinæ,
Foroliuij, Parmæ, Brixia, & institutum hoc anno Veronæ, præceptoribus tri-
bus inductis. Parmæ Iosephus Martinius omni cumulatus laude adolescens, ad

Marius Berin-
guccius Venetæ
Provincialis.

Iolephi Mar-
tini, & lau-
des.

celestes, quibus erat similior, quam terra accolis emigravit. Nicia illustri or-
tu genere, ac præter cetera ornamenta in arithmeticâ disciplina à puero ex-

cellens in Emmanuelis Filiberti Allobrogum Duciis aula primū, tum quatrien-
nium in Taurinensi Nobilium Communiū educatus, anno millesimo quingentesi-

mo septuagesimoquinto, aetatis suæ duodecimo Societatem iniit. Iam in
Coniuictu, tanquam singulare exemplar, in oculis omnium, & ore versabatur.

Itaque Patres quo feruidiores adolescentes in officio continent, nihil habe-
bant eius auctoritate potentius. Nec minori statim in Societate venerationi fuit. Vita irreprehensibilis.

ad eò ut iussi aliquando Tyrone Nouellariae publicè effari, si quid emendandum

in Iosepho notaissent; nihil planè quisquam protulerit: cùm tamen ad eò sagax,

ac delicatus in hoc genere Novitiorum sensus sit. Quin etiam affirmabant priua-
tis sermonibus, ne per imprudentiam quidem ipsorum iudicio, excidisse vñquam

Iosepho verbum, quod vel minus religiosum, vel otiosum vocari posset. Ab Ty-
rocinio traductus ad studia literarum Parmam, sensim intabescens, tertiodeci-

mo tandem mense consumptus est, nunquam languore ad virtutem operosam
languidior factus. Obedientiam, præsertim eam, quæ prudentissima quadam

Obedientia singularis.

basse narretur. Antequam Parmam ab Tyrocinio discederet, ad Patrem Recto-

rem præmisit epistolam in hanc sententiam. Parmam miror ex obedientia: ro-

go, Pater sic excipias me, sic tristes, quasi mente immunitum: neque aliam mei Rectorem.

curam suscipias, quam ut contra voluntatis meæ appetitiones cunctis in rebus

tendens, ad memet peruvincendum assidue exerceas. Sub mortem roganti Socio,

vt aliquod monitum sibi relinqueret; duo commendauit: primum, nullum ut Monita saluta-

dium sine Christi Domini Passionis memoria labi sineret: deinde obedientiam ria petenti da-

vincè amaret: addens, experimento se didicisse hanc viam esse, qua homo di-

vina prouidentiæ singulares effectus sentiret. Inter morbi initia interrogatus,

num crederet sibi natale solum fore salubrius; nequaquam se tam valerudinem passionis Chri-

optate respondit, quam inter Fratres, Patresque amantissimos spiritum ultimum in memoriam commendat.

exhalare. Indè ab studiorum occupatione ad corporis labores translatus, Cœ-

naculoque apparando appositus, id non tanquam pro aberratione à grauiore Mauult mori

opere suscepit, egitque molliter; sed planè tanquam opus Dei, cui in eius famu- inter Socios,

lis seruiebat: non cetera modò diligentissime procurans; sed angulos omnes, & quam natale fo-

subter ipsa subfella cuncta diligenter rimans, ne quicquam fordium, vel aranea-

rum è telis resideret. Quæ mihi, & id genus sèpè in hoc opere persequenti, Ab studijs ad

subiit interdum vereri, ne ego, resque ipse risu sint mortalium quibusdam manualia transla-

grandia quedam, quæ stupet vulgus in profanis historijs, eueriones Regnorum, laus accuratè

excisa Oppida, oppleta classibus maria, constrata cadaveribus arua, erroris flu-

mina legere assuetis. Sed veri astimatores è Christi, non è Mundi disciplina,

quam grandia in illis sublimibus narrationibus scelerâ, tanta in his minutis actio-

nibus decora vera laudis agnoscunt. Eóque me minus piget, infinita prætereun-

tem hæc interdum aspergere; quod ne profani quidem judices minus in subtili-

simis operibus, quam in vastis molibus eximiorum artificum laudes magnificant.

Ergo, vt cœpta persequar, plenus Deo adolescentis non tantum suum in ministerio

pensum sedulus persoluebat; sed etiam Fratrum præueniebat officia, quanquam

præ imbecillitate vix sustineret se, quicquid erat laboriosum sibi præripiens. È-

adem constanti caritate in morbo grauiore, quoad aliquid virum superfuit, præ-

ripuit Infirmario labores, ipse sibi furtim ministrans, cum vultus serenitate per-

petua, indice animi in afflito corpusculo vigorem integrum conseruantis. Vbi

verò extenuatis viribus afflictus lecto est; ne tum quidem caritatem, aut genus

vulum religiosæ virtutis remisit. Adeuntes ad se consolandum Fratres; si quan-

In Christi dis-
ciplina minuta
magna censem-
da.

Aliorum labo-
res subleuat.

172

- 28 do purus, ac serenus dies esset, rogabat, vt in hortum ad respirandum conce-
derent: pusillum illud laxamenti iſtorum fore sibi solatio suo longè iucundius.
Ad eum adun-
tes ex caritate Paupertatis verò studium ita retinuit; vt tam diurno in morbo nihil in cubicu-
lo, quo vtebatur, esse voluerit ex ijs, quæ solent adhiberi ad leuandos, hilaran-
dosque egrotos: non mala punica, aut medica; non bellaria. Et quanquam
dimittit.
- 29 Paupertatis
studium.
- 30 Innocentia
can. doc.
- 31 Confessarij de-
cadem telumo-
num.
- 32 Virtutes cunctæ
in eo congeitæ.
- 33 Eius fiducia in
Iolo Christi au-
tu.
- 34 De sui aestima-
tione in extre-
mis à Diabolo
tentatur.
- 35 Valide resistit.
- 36 Mori cupit. S.
Io. Baptista die,
& obire.
- 37 Missiones ad
Maronitas Mō-
tis Libani.
- 38 Montis Libani
occasu Solis aestino in exortum hybernum longo tractu excurrit, inhospitali-
tus, atque fe-
rime cacumine, proper nitium perennitatem. Molliora iuga, & sedes hominum
patiuntur, & cultum. Est vbi ardua, & axis aspera terga montis solers necessi-
- 155
- do purus, ac serenus dies esset, rogabat, vt in hortum ad respirandum conce-
derent: pusillum illud laxamenti iſtorum fore sibi solatio suo longè iucundius.
Paupertatis verò studium ita retinuit; vt tam diurno in morbo nihil in cubicu-
lo, quo vtebatur, esse voluerit ex ijs, quæ solent adhiberi ad leuandos, hilaran-
dosque egrotos: non mala punica, aut medica; non bellaria. Et quanquam
rogatus à Rectore, vt indicaret si cuius rei appetentiā tangeretur; nihil tamen
vnquam petiuerit. Imò, cùm iam per imbecillitatem non valens carnes mandere,
iuberetur eas, vt fit, in succum tundendo solutas exsorbere; ne id feret cum
lacrimis institit deprecari, pane ac vino se affatim contentum dicens. Porrò in-
nocentia quanta fuerit, indē æstimetur, quēd etiam in scriptioribus, quas Rhe-
toricę studiosus condebat, verba quasi trutinā examinabat, vt congruerent re-
bus, non studio artis, sed religione conscientia: ne in speciem mendacij transfi-
rent, si supra, vel infra materiam essent. Qua trutina in rebus alijs attente vtens,
raro ad Confessarium noxam, cui sacramentalis absolutio ritè posset impendi,
referebat. Quin Pater Marius Sardus, cui confitebatur, & ipse virtutis eximia
dixit nunquam se, tredecim spatio mensum (tandiu enim audierat) existimasse
ab eo oblaram idoneam absolutioni materiam. Alius item vir grauis amplius elo-
gium protulit. Quamvis Diuus Gregorius diceret, non solere Deum cunctas
virtutes in unum conferre; videri tamen sibi hac liberalitate cum Iosepho vsum.
Ergo his ornamentis cognitis moribundo Fratres magna se commendabant fidu-
cia, vt cum in Cælum venisset, memor iſtorum esset: atque alij alia committie-
bant. Vbi Confessarius, ne Satan ingerenda adolescenti suorum meritorum
fiducia rimam inueniret: Hi Fratres, inquit, pro sua hac bonitate differunt:
mi Ioseph, conferuare humilitatem memento. Quam ad vocem statim ille,
coniunctis ante pectus manibus, subiecit: Pater, præter illum preciosissimum
sanguinem, nihil mihi spei est. Idque eo gestu, ea vocis, ac totius oris figura
dixit; vt lacrimas Confessario plurimas excusserit: nec postea ferè posset sine la-
crimis recordari. Cūm mentio incidisset de Sacerdote, qui post diuturnos labo-
res in Societate vitam finierat, quidam ad Iosephum conuersus: Multis ille,
inquit, non paucorum annorum laboribus Cælo vim intulit, & expugnauit: sed
tu, mi Ioseph, parum admodum hac ætate facere potuisti: cui ille statim solitus
in lacrimas respondet: Et hi mei Fratres tam securum Cæli aditum mihi spon-
dent. Non desuit tamen Diabolus, quin supremo tempore conaretur ad ma-
gnam de sua sanctitate opinionem impellere: cui tanta vi humillimus Dei famulus
restitit; vt in ingentem clamorem eruperit: quo exciti Fratres, cùm propè omnes
accurrissent; collecto paulisper spiritu, infidias inimici calcaneo infidiantis ape-
rit gemebundus: & sumpta in manus Christi ē Cruce pendentis effigie, defixis in
Dominum oculis, admirandum cunctis cum eo colloquium instituit: frequenter
ingeminans spem omnem suam Crucis affixam hērere: nihil in se, præter eam,
meritorum agnoscere. Summè cupiebat die Sancti Ioannis Baptista natali terras
relinquere: ac voti propè compos est factus. Pridie eius peruvigiliū Sacramenta
communitus, votisque clara voce instauratis, longa perfunctus morte, nouissi-
mum spiritum inter dulcissima I E S V, & M A R I Æ nomina immiscerit. Primes
ē Societate Parmæ mortuus: quem ipse met Petrus Angelus Consul in tumulo col-
locauit, peculiaris erga eum studio pietatis. Hos quasi flosculos ē Societate magno
numero, suavitate, specieque virtutum gratissimos legit cælestis Agricola: tame-
nem etiam utilitatem.
- Harum specimen frugum inter Maronitas cœptum referri, colomis
ex Italia missis. Quatuor fermè dierum itinere ab Hierosolyma versū Orientem
Mons Libanus est, sacris iuxta, ac profanis clarus literis, in ditione, vt cetera
circumsta, Tyranni Turcarum. Ab Septentrione in meridiem, vel potius ab

Montis Libani occasu Solis aestino in exortum hybernum longo tractu excurrit, inhospitali-
tus, atque fe-
rime cacumine, proper nitium perennitatem. Molliora iuga, & sedes hominum
patiuntur, & cultum. Est vbi ardua, & axis aspera terga montis solers necessi-

tas, extructis subinde maceris, depressisque tumulis, completis humilioribus spatijs, in multas gradatim prope exæquauit planities, cùm visenda amœnitatis, tum feracitatis non pœnitenda. Tritici, vini, olei, mellis, & ceræ, item gossipij, & bombicis generosus prouentus est. Vineas arato colunt, raris propreter ordinibus confitas. Adminicula, vites nulla desiderant, libero errore prosperunt: nullaque iniurias ingentes telluris in gremio progignunt racemos prægrandibus acinis strctos, aureoque colore, & suauitate, vbi maturuere, cum paucis comparandos. Ea solo vis, ea cælo inest clementia. Pecoris, præsertim caprini, magna copia, nec minor volucrum, & quadrupedum ferarum ad ventiones, & auncipia. Perdicum vbiique circumuolant greges, & amabiles vndique exiliunt luduntque Sciuri. Sed gloria prima Libano Cedri sunt, diuinis quoque celebrante carminibus: procéritate primum, tum materia odorata, æternaque memorables. Nec vbiique pronuent: sed sylue sparsim per longa interualla visuntur. Etiamnum supererit nemus vetustate atque adeo religione quadam venerandum (Cedros sanctas appellant) quas ab Salomonis usque temporibus durate fama tenet. Pareatur ergo annolis truncis, nec semel violare aggressos Saracenos absteruisse prodigia. Non vni Maronitæ, sed alia multæ gentes incolunt Montem. Oppida maiora in eo ferè nulla: pagatim, vicatinque degitur. Radicibus claræ, ac numerose Ciuitates adjacent, quarum è primis, vel facile princeps Damasus est. Nec obscura est Tripolis ad littus Phoenicij maris, vnde ab occasu Solis æstiu Libanus cooritur, ac sensim erigitur. Regioni quoque olim ab urbibus tribus nomen Tripoli fuit: Vrbs est tamen hoc tempore, & emporium Turcis, Iudeis, variarumque sectarum Hæreticis, aliquot simul Catholicis frequens.

Passum inde millia circiter duodecim Monasterium abest in Monte Libano situm, cui Sancta Maria à Canubino est nomen, Patriarchæ Maronitarum sedes. Haud temere usquam sub Turcarum dominatu Catholicum Monasterium nobilissimum est. Monachi paulò plures viginti habent, sed virtutis eximiae: & cùm Patriarchæ causa, tum religione Templi, quod Beatissimæ Virgini sacrum est, adueniarum ingenti concursu celebratur. Vni illi Monasterio longè per eos trætus Campanas Turcæ permittunt. Nec tamen semel impia, & auara gens de moliti conata est, vexauitque, ac funditus spoliauit. Patrocinio Deiparae singulari haud immeritoflare creditur. Circa id Monasterium frequentes Maronitarum Pagi sparguntur sineciri, integrigne, nulla sine Hæretici, sine Turez colluione admixta: quod quidem haud gratuita benignitate imperatur à Turcis: nihil enim non vendunt, nihil non rapiunt. Quà multiplici, atque intolerando tributo, quà per calumnias, afflictasque delationes, postremò per quicquid negotij cum ijs incidit, exhausti, & exinanient omnia. Itaque non tam solitas cur duitæ malignitate, quàm inexplicabilis Dominorum iniunctate fit, ut spectabiles nullæ duitæ inter Maronitas sint. Quin adeo, si cui pecunia luculentior est, obsecratur de industria. Nec edificejs, nec corporis cultu, alioue splendore speciem Forum Praefes men editur, vnde Dominorum rabies, & rapacitas irritetur. Emry nomen est Turez Emrys vocatur. Principes, quos Diaconos vocant. Diuinorum potestas penè Patriarcham est, Duxes è sua qui nonnisi è Religiosis adsciscitur, vel si forte aliunde, fit pariter Monachus, & genitie Diaconi nomen, præter proprium, ad Principis Apostolorum venerationem, Petrus assumit. Cooptatur autem Religiosorum, Cleri, populique suffragijs liberis, clara que voce delatis. Mores vulgo apprimè boni, ac pudici. Summa in negotijs, commercijsque, summa in matrimonij fides: & ignorantur ibi meritoria licorta. Inuicta in religione constantia: erga Romanum Pontificem prorsus mira propensio, eaque laude haud immerito gloriuntur: cùm planè sit miraculi instar inter vndique obsidentes sectarum plurimarum Hæreticos ab Latiniis catholicis obsti- Quomodo elicitate alienos, inter assidas, & acerbissimas vexationes, rapinasque Turcarum, gatur. populum haud magnum, velut inter luporum turmas gregem agnorum pusil- Gensis mores. lum, perseverare illæsum, Ex eadem gente Tripoli, Damasci, Aleppi, & in Insula Cypro

174

47
Tripoli, Damasci, Aleppi, & in Cipro iusas
habent colo-
nias.

48
Maronitæ no-
minis ethymo-
logia, & origo.

49
Maronitæ non
ab Marone Hæ-
retico, sed à
Sancto Marone
Abbate devo-
minati.

Cypro paruæ degint coloniæ. Vniuersa gens capitum ad millia quadraginta cenletur efficere: quamvis longè maiorem numerum quidam prodant. Sacra latina iam pridem sequuntur, tametsi suos habeant ritus quosdam, siue Li-turgiam Arabicè. Sed vnde nomen acceperint, & aliquot ante seculis, que co-luerint sacra, iuuat paucis exquirere, quod nequaquam ipsis in ea fama cum externis Scriptoribus conuenit. Porro Maronitæ in veterum monumentis non vnas videre est. Iam tum Homeri temporibus Cyconum in Thracia florebat hoc cognomento Ciuitas, vnde nomen Maronæ vino summa prisca auo nobilitatis. Alteram Ptolemaeus ponit in Syria in regione Chalcidica, que fortasse ea est, quam Sanctus Hieronymus in vita Malchi triginta fermè millibus ab Syria Antiochia in Orientem distare narrat, quanquam non modica est positionis in longitudinem discrepantia: nec Vrbem, sed viculum haud grandem Sanctus Hieronymus appellat. Leguntur, & quidam Maronitæ Episcopi, siue viculus ille in celebritatem Episcopo dignam creuerint, siue Ptolemai Maroniam, si forte diversa est, aut cognominem aliam Vrbem rexerint. Vtque sit, simile verò mihi fit, non ex loco, sed ex homine, de quibus agimus, Maronitas traxisse nomen. Auctores habeo, qui ab Marone Hæretico Monothelita, cuius in dogma traducti per quingentos prope annos ab Catholica Ecclesia aberrarint, & ad quam primum anno Domini millesimo centesimo octogesimo secundo redierint, propagatam sectam trahant, nomine quoque, ut Hæreticorum mos est, ab conditore sectæ transmiso. Sed artiuus renouanti Annales, interque se fœclorum multorum curricula comparanti, nihil dubij restare opinor, quin haudquam ab impio, sed ab Sancto homine Maronitæ & appellationem acceperint, & in catholica religione consernati sint. Percelebris fuit per eos terrarum tractus Beatus Maro Abbas, qui & Primas omnium venerabilium Monasteriorum in secunda Syria nominatur, & eius legatus Ioannes pro omnibus Archimandritis, & Monachis de ipsa secunda Syria verba facit in quinta ecume-nica Synodo. Deinde Alexander quoque Presbyter, & Archimandrita proditur Monasterij Beati Maronis, qui vna cum suis acriter decertabat contra Hæreticos Monothelitas. Porro cum per Orientem latè Nationes scinderentur in variis sectas, Beatusque Maro, & eius Monachi tantum pro orthodoxa fide certarent; quid proprius fidem est, quam secutos eius disciplinam primum Monachos, tum populos etiam gloriosum inde nomen adamasse? Id eo certius suadetur; quod Maronitarum Patriarchæ, nempe vt à Monacho Marone profeti, deinceps vniuersi ex Monachis cooptati sunt: nec aliunde mos, fasne est cooptari. Deinde, quia si nomen ab Hæretarcha manasset, dubio procul, vbi ad Catholicos redisse primum dicuntur, fœdum vocabulum execrari iussi essent, ac ponere: quod tamen factum ne Villelmus quidem Tyrinus, qui primam eorum conuersionem narrat, ascribit. Quin adeo constat viguisse hanc semper inter Maronitas sententiam, à Beato se Marone Abbe profectos, cuius inter veneranda etiam Missarum solennia nomen religiosè usurpant: quem etiam ad Romanum Pontificem profectum Abbatem (sub annum Christi quadringentesimum vixit) inde rediisse Patriarcham commemorant. Quæ per manus ad posteros la-psa fides obtinere pondus auctoritatis maximum debet. Ac meus quidem animus libens acclinat in eam partem, vt, quod ipsis Maronitæ præclarum suæ na-tionis insigne ducunt, existimem, nunquam ab Orthodoxis per impiam perti-naciam dissensisse. At enim Scriptores Ecclesiasticarum rerum obstant. Pri-mum quidem his nomen imposuit, quod ab Hæretico homine fluxisse suscipiunt: quod cum contra participatum nos ab sancto Viro docuerimus; reliquum est, vt eiusdem tenuisse dogmata censeantur. Deinde renouationem quandam mutui usus cum Romana Ecclesia pro reuersione ad fidem, & discessione ab heresi descripserunt. Quippe cum nec admodum potens, nec numerosa natio es-set, & in eo terrarum lateret angulo, & assida cum Saracenis bella, cum Hæreticis, & Schismaticis acerba dissidia, vtrò citróque commeatus, & commer-cia, in tanta præfertim terrarum, ac maris longinquitate, interrumperent; ne-cessitatem

cesserat multa tempora sine mutuo vsu cum Romanis Pontificibus intermittebantur. Tum vero cum in simplici, ac bono populo, ac maximam partem agricolam, nulla vigerent studia sapientiae, & circumfiderent, immixtique agerent Hæretici, nec Maronitæ nunquam à fide deficiebantur. solum sermones, sed etiam libros impios spargerent, adhaerescabant videlicet sensim minime sentientibus haud pauca ipsis quoque Maronitis vel à ritibus, vel interdum à dogmatis simul aliena Catholicorum: quæ tamen, ubi primum idoneus Magister, præsertim ab Sede Apostolica destinatus demonstraret; tum ea incredibili propensione animi deferebant, tum quæ orthodoxa proponerentur, amplectebantur. Quod ipsum evidens testimonium est, pertinaciam superioribus temporibus abiisse: nec nisi per imprudentiam fuisse peccatum. Ceterum quia Magistri ante satis explicatas, confirmatasque res discedebant, nec dogma-ta satis commodè, (cùm per interpres ageretur,) intelligebantur, manebant autem libri depravati, & Hæreticorum ineuitabili confortio, redibant paulatim inueterata consuetudines, tenébantque quoad rursus catholicus doctor succurreret: quem nacti pristina illa facilitate, quounque is duceret de integro sequabantur, & eiabant hæreses, & execrabantur Hæreticos, & ritus pollicebantur commutatuos, & Romano Pontifice, Ecclesiæque catholicae obedientiam deferebant. Tum scilicet manabat fama conueritorum ad Catholicam religionem Maronitarum, & conditores Historiarum, quin ipismet, qui gerebant res, priora ignorantes tempora, nec nisi quod sua ætate fiebat considerantes, mandabant literis reconciliatos, cum Ecclesia Libaniotas: conuercionem vocantes, quid verius intermissi per simplicitatem, per inficitiam, per temporum iniquitatem usus repetitio dici debuit. Quæ sine dubio causa sunt erroris Marco Falluntur, qui sipponeensi Franciscani Cronici scriptori, cùm per Fratrem doctrina, & sanctitatem nobilem, Griphonem nomine, natione Belgam, quem postea Callistus Tertius conuerios ass. Episcopum, & Patriarcham Hierosolymitanum crearit, narrat anno millesimo runt, quadrageentesimo quinquagesimo Maronitas ad fidem, & obedientiam Romanæ Ecclesiæ reuocatos: quod ita abest à vero; vt præter Innocentij Tertij anno millesimo ducentesimo quintodecimo, & Alexandri Quarti millesimo ducentesimo quinquagesimosexto data ad eorum temporum Patriarchas, vt planè Catholicos diplomata, extent etiam Eugenij Quarti literæ ad Patriarcham Ioannem datae anno millesimo quadrageentesimo quadragesimoprimo, cum insigni commendatione constantiæ Maronitarum. Miserat ad eos Eugenius institutionem, ac monita circa res, in quibus eos errare, aut labi posse suspicaretur. Detulerat Minorum ex Ordine Petrus Ferrarius. Acceperant Maronita singulare alacritate animi, atque constantia, & grates Pontifici maximas egerant. Ille mittit ad eos eodem Minorum ex Ordine virum doctum Antonium Troianum, qui vnâ cum Petro Ferrario cœpta prosequatur, & literas pariter, quas modò nominauit mittit, quarum clausula, post paternam exhortationem, hæc est. Nec hoc dicimus, quia de tua, & tuorum animi constantia dubitemus, quos scimus, acceptis nostris, de quibus supra est dictum, tanta lœtitia, tanta que cum audacia ostendisse gaudium mentis vestrae; vt Saracenos in quorundam ex vestris capita furere effeceritis: adeò vt, præter rerum iacturam, aliqui sint occisi. Quæ quidem omnia tam magno animo pertulisti; vt illud Apostolicum de vobis dici possit: Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepisti. Sed iuvat tecum loquendo ad ea exhortari laude, ac æterno præmio digna: quæ cum iam feceris, & facere dispositum te sentias; conscientiam animi tui ex tanto Dei dono faciant exultare. Datum Florentiæ anno Incarnationis Domini millesimo quadrageentesimo quadragesimoprimo, decimo septimo Kalendas Ianuarij, Pontificatus anno undecimo. Hæc ita cùm sint, quo quæso paeto Beatus Grifo conuerit ad Catholicam religionem eos, qui decennio ante pro ea tam multa pertulerant, tantum retulerant laudis ab summo sacrorum Antistite Eugenio? Sed fac temporibus errasse Scriptorem, & Grifonem ante Ferrarium cum Maronitis egisse; nihil tamen efficitur, nisi quod dixi, eos cum primū nacti sunt catholicum Præceptorem, ac ducem, summa voluntate ostensam

sam ab eo viam insticisse: quod antè non perfidiæ studio, sed lapsu simplicitatis errabant. Quod quidem, & bonitatem gentis ostendit, & quantum animarum per culturae sapientiam pessum eat, ac postremè quantum Pontifici Gregorio Tertiodecimo, & Antonio Cardinali Carafæ debeat Maronitæ, qui suscepimus semel eorum culturam ita ursere: ut non quieverint, donec Collegium in Urbe statuerent, vnde & commercia perpetui miscerentur, & suppeditaret in omne posterum tempus doctorum Magistrorum copia, qui & errorum fibras paulatim euellerent, nec sinerent ex vicinorum afflato Hæreticorum repullulacere. Ex

52
Patriarcha ad
Greg. XIII. Lega-
tos misit.

hoc anno tam lati successus cœpta spargi semina per causam huiusmodi. Misserat in Urbem electus Patriarcha Michaël de Gafaraura Georgium de Befluchito Episcopum, & Clementem de Heeden Archipresbyterum ē suis, obedientiam suo nomine Gregorio Pontifici delaturos, & imploraturos opem aduersus quosdam Archiepiscopos, qui Patriarchæ iniusu, honore sibi assumpto, periculoso schisma conflabant. Ad Pontificem illi admissi, expositis mandatis, in testimonium sua legationis, perque uetus aduersus Romanam sedem propensionis, autographum protulere ipsum Pontificis Innocentij Tertij anno millesimo ducentesimo quintodecimo ad Hieremiam ea tempestate Patriarcham, & Maronitas ceteros missum. Commota sunt (ut erant promptissima) Beatissimi Patris viscera super filiis tam longè diffisit, totque inter difficultates vitam, & pietatem tolerantibus: Patronoque gentis Cardinali Carafæ impensè commendauit, vias ut inuestigaret opis ferenda. Cardinalis cùm domi sua recepisset Legatos, omnique honore, & benignitate haberet, nihil existimauit accommodatus fore, quād si legatio vicissim ad eos institueretur, ad rerum cognoscendum statum, vsumque, & caritatem confirmandam. Probato consilio Pontifex, delegataque Euerardo Generali administratione negotij; is in eam Provinciam Sacerdotes duos, cum adiutore laico Mario Amato, Thomam Regium, & Baptista Elianum, vt multarum peritos linguarum, & Orientalem iuuandi Ecclesiæ studiosos in paucis, delégit. Igitur hi redeuntibus Georgio, Clementique comites additi, traditis mandatis, vt Pontificis nomine salutarent Patriarcham, populumque Maronitarum, & summam in eos Patris Sanctissimi voluntatem testificarentur: tum vera caritatis officijs eorum sibi conciliatis animis, rerum statum amicè scrutarentur: & si quos reperirent errores, non eos tanquam pro potestate, sed velut significando, explicandoque quid Romanæ, & Catholicæ Ecclesiæ mos, ac fides haberet, conarentur depellere. Nihil Gregorius, nihil Carafa benignitatis, & indulgentiæ prætermisere in Legatos: attributisque tum ipsis, tum ferendis ad Patriarcham muneribus, insuperque literis perhonoris, per quas audienda libenter, quæ Patres narrarent, ad extremum exhortabantur, letissimos, Romanâque beneficiâ, & caritate magnum in modum ad strictos dimisere. Terra, marique secundissimo cursu progressi, primo post Idus Ianuarias die in Syriam ad Urbem Phœniciaz Tripolim appulere. Vnde non procul (ut supra demonstratum est) Monasterium abest Canubinum, Sedes Patriarchæ Maronitarum. Namque is, ac ceteri fermè eius gentis Antilites, ut ē Monachis leguntur; ita in Monasterijs degunt. Vbi præcognitum in Canubino est, adesse missos à Romano Pontifice Nuncios; egressi obuiam Patriarcha cum Clero, perhonorisce eos, perque humaniter exceperè: ed maximè letis omnibus; quod hominem nati essent sua lingue peritum, cum quo communicare suas literas, & à quo doceri familiariter, quem probè intelligere, & à quo vicissim intelligi possent. Lingua vulgaris Arabicæ est: Chaldaæ vtuntur in libris. Pater autem Baptista Arabicè loquebatur, & scribebat optimè, & nonnulli norat Chaldaicè. Qui cùm literas Pontificis interpretatus esset, exultans leticitia Patriarcha: Nunc tandem, inquit, ipsum mihi videor alloqui, & audire Sanctissimum Papam. Nam quas adhuc accepimus ab Sede Apostolica literas, interpretis inopia nihil nisi, quod fuit in nobis, summa veneratione capitibus nostris, & oculis imposuimus, & in serinium reconditas magnâ curâ seruamus. Nunc, quoniam quid à nobis requiratur, copia facta est intelligendi; docete, ac ducite

53
Antonus Car-
inalis Carafa
Maronitarum
Proector.

54
Cum Legatis
ad Patriarcham
remittuntur à
Pontifice Tho-
mas Regius,
Io. Baptista
Elianus ē So-
cieta.

55
Ips mandata.

56
Tripolim pet-
ueniunt.

57
Missi à Pontifi-
ce honestissime
exequuntur à
Patriarcha.

ducite in semitas veritatis. En animos vobis nostros ad omne obsequium patratissimos deditus. Hæc alacritas vehementer Patres, præsertim Elianum exilarauit, & ad omnem laborem, spe leuante onus, incendit. Igitur summo studio ad volumina eorum perscrutanda, ceremoniasque, ac ritus obseruandos, interrogandosque peritos conuertitur. Ac libros quidem nonnullos maculis Dioescori aspersos reperit. In ritibus autem animaduertit multa præter Catholicos mores per simplicitatem admixta. Infantes ante quadragesimum diem nefas ducebant baptizare, ne domum relati, vbi Mater etiamnum degebat, ut rebabantur, immunda, immunditie eadem contaminarentur. Protinus autem secundum Baptismum inungebant totos, nullum postea Chrisma adhibentes. In Christi matis quoque ipius conjectura multa admiscebant, præter oleum ex olio, & balsamum. Item baptizatis infantibus ritu Græcorum continuo diuinam Eucharistiam impertiebant, Diuertia alteri, & alias ob causas, quā ab Euangelio permisum sit, increbuerant; nec rara inde nouæ nuptiæ. Hæc, atque huiusmodi Patriarcha et alia cūm discrepare ab Ecclesiæ sanctæ norma monuisset Baptista; recepit obedienter Patriarcha, cuncta sese paulatim, Deo iuvante, & ipsis Patribus, corretrum: extemploque manus operi admoneri cepta. Simil autem perspectæ sunt alia grauissimæ inopis populi difficultates. Tanta sacri instrumenti penuria erat; vt sacrorum quosdam Calicum, ad commouendam misericordiam, statuerint Patres Romam deferre. Paucissimos libros, nec nisi scriptos manu, eosque nec absolutos, & erroribus multis contaminatos habebant. Ceterum damnosissima erat sapientium virorum inopia. Chaldaicæ linguae intelligentia docti censabantur: iisque vix decem vniuersa in gente numerabantur. His perspectis Baptista, cum impensè illuc incumberet, ut aliquot catholicos libros Arabicè verteret, ad Pontificem ac Synodum quoque ut cogeret Patriarchæ suassisset; grassari pestilentia Alexandriæ, & permanare ad Libanum, quo plerumque vtitur gradu, cœpit. Tum Patres consilio inter se habito, ne impeditis commercijs frustra in periculo desiderent; statutum rerum relaturi Pontifici, & coram maiora apud eum præsidia curaturi, primo Vere in sequentis anni in Italiam remigrarunt: Arabicis Biblijs secum aduectis, & duobus ductis adolescentibus, in primas educationis Romanæ stirpes, qui inter Neophytes in præsentia collocati. Ex hisce initijs, quo res anno millesimo quingentesimo octogesimo, ac deinceps promota sint; tuis Sueciæ expedi locis scribetur. Sed eodem hoc tractu temporis longè maiorem spem Suecica expeditio excitavit. Antonius Possevinius eius princeps expeditionis superiore 63

Autumno Roma profectus, magnis in itinere perfunctis laboribus, & periculis, Possevinius Sto. Sto. Kolmiam tandem cum Socijs ineunte hoc anno sospes peruenit. Accepérat Kolmiam per ab Imperatrice Maria literas, quibus ad Regem Suecum nomine eius Legatus uenit, accedens, ac super Maximiliani Cesari obitu solenne officium soluens, id non men religionis tractationi prætexeret. Grata fuit ea species Regi gaudenti suos re spectus, ac metus inuenire fidem: cuius item voluntate religioso tantisper ve stitu posito, honestorum secularium habitu Legatus incessit. Causam religionis iam Norvegus in cum locum adduxerat; vt facile redditurus se Ecclesiæ videtur Seculari habitu tur Rex, modò Pontifex, quò res non per abrupta cum tumultu, sed sensim per uitur. 64

modicas inclinationes fieret, quædam initio permitteret, ad fallendum dolo bono populum, vti loquebatur, necessaria. Ea erant præcipua, vt Sacerdoti bus matrimonia, vsum sacri calicis populo, Missam vulgari lingua indulgeret. In his hærentem Possevinius reperit: qui quamvis sciebat nequaquam talia Pontifi morantur. 65

Ecclesiæque sanctæ Hierarchia ostensa, demum perpulit, vt edita rite professio ne fidei, peccata sacramentali confessione ritu catholico expiatum: sperans ipsa lumen Sanctorum communione, vnuque Sacramentorum lumen diuinitus, ac robur affuturum cordi purgato, ad catholicam fidem fortiter, & integrè profiten dam. Ergo spatio ad se præparandum sumpto, rursus post biduum aduocato formula Pij Possevino Rex capita fidei ex Pij Quartii formula proficitur, hæreses execratur, confessionem generalem instituit. Qua absoluta, iterum interrogatus num cun- 66

Rex fidem, ex etis

- 71   Etis in rebus, ac nominatum in sumenda Eucharistia sub una forma staturus esset
Confessionem generali in Apostolica Sedis iudicio; cum statum promisisset, eum Possevius absolvit:
Illiuit.
- 72   A Possevino Regum, ut periceret ipse, quod cœperat: & Spiritum suum Regi ad ipsum re-
absoluens.
- 73   Rex Possevino sacrificium peregit, cui, cum Nicolao BrasKio, & Ioanne regijs Secretarijs,
bonisque catholicis, Rex prouolutus in genua religiose interfuit. Tum vero
confermandæ Regis constantie, & spargendæ per populum pietatis, attenit Pos-
sevius animo vias versans, redeundum sibi ad Pontificem duxit, vt Catholico-
rum Principum, ac præcipue Summi Antistitis Rex confirmaretur literis: tum
euarerat aliquot Sæcortium adolescentium, ad propagandos legitimos Sacerdotes,
contubernia institui: & nonnullos secum Romanam adduceret. Ad hæc, quæ dis-
pensiari Rex petebat, tractaret, quo via saltem mollissime negandi, inueniretur,
interimque dies ipsa, & alia adiumenta exitum rebus commodum expedirent.
- 74   Possevius Ro- Hoc consilio, acceptis à Rege ipso, Regina, & Sigismundo Principe (quiter-
mam redit cum tius eo nomine Polonorum Rex dum hæc scribimus sceptrum obtinet) quas om-
literis Regis nium primas fertur scripsisse, literis, in Italiam redijt. In ea nau, qua Ged-
Regina ac Si- dum appulerat, traiecere in Sæciam è Polonia Socij quatuor, Pater Stanislaus
gimundi. Verseutius, & Simon Visocius apud Reginam futuri (vt supra retuli Reginam
postulasse) Laurentius Ridziski, & Valentinus Luski adiutori Norvegum: is
enim iam Collegium ordinauerat, multosque collegerat adolescentes sati bonis
indolis, quos distributos in classes, varijs præceptoribus è Belgio aduocatis, er-
diebat: publicè quidem, ac palam à rebus fidei, quas Hæretici peruerunt, tra-
standis, Regis iussu abstiens. Sensim tamen catholicam pietatem eorum animis
instillans, non leui cum lucro, multis, qui deinde egregij exitere operarij, con-
uersis. Excepit lato animo redeuntem Possevium Gregorius Pontifex, & cer-
torum hominum ex præcipuis Cardinalibus, ac theologis Conuentum iussit insti-
tui super Sæci Regis postulatis.
- 75   A Gregorio be- Viennae. Lau- tius Magius attulit. Aliquot iam annis in ædibus, quas vocant Provincialium,
nigine excipi- renti Magi la- publicè tradebatur impietatis disciplina, Opitio Flacciano Magistro. Is in Sar-
Rome exami- bores. toris Opificio enutritus, literarum rudit, at lingua promptius, ingenio præ-
fendens, concionari inter gregales exorsus, in eam opinionem euaserat, vt vel se-
ptena hominum millia in auditorio numeraret. Manabatque in dies latius ma-
lum, Procerum hand paucorum tutela subnixum, cum dolore, gemituque Ca-
tholicorum. Sed Deus, qui sua Ecclesiæ nunquam patrocinium intermitit, fe-
cit, vt Magius apud Rodolphum Cæsarem summam inueniret auctoritatem, &
gratiam. Hoc Pater aditu inuento, non priuata commoda ex benignitate Cæ-
sarea, sed Dei gloriam, Religionis defensionem, Imperatorisque, & populi eternam
salutem sibi proponens, admissus in colloquium, quod vel duas horas im-
plevit, grauiter, ac liberè ostendit quantum dedecus Cæsari, quantum perni-
ciam moribus, ac pietati, quantam Imperio labem afferret vilissimi homini in
oculis Principis, in Vrbe principali audax, & sacrilega impudentia. Deditque
Summus ille Regum Rex famulo suo os benè sonans, vt planè placuerint verba
eius in conspectu Principis. Itaque animum induxit draconum illud cubile
funditus excidere. Cuius rei auram prouinciales Austria Dynastæ subodorati;
trepidare, fatagere, nihil intermittere rationum, terrorum, etiam minarum;
vt constantiam Cæsaris frangerent: rati, si ex Vrbe Austria Metropoli heretica
concio exturbaretur; fore, vt in reliquis Ciuitatibus velsua sponte corrueret. Sed
prudens Imperatoris festinatio, edicto citius opinione vulgato, conatus omnes
corum peruerit, & sentinam Vrbis exhaustus. Undecimo Kalendas Iulias edi-
ctum

etum vulgatur, quo Opitus, cum commilitonibus, adiutoribusque nefarix fœtæ, 78
eodem die ante Solis occasum decadere Vienna iubebatur: simul Icholæ, ac to-
tum Lutheranismi exercitum in domo Provincialium introductum protinus tol-
lebatur. Pudet referre quām executes sacrilegos, omniq[ue] execratione dignissi-
mos prosequuta sit numerosa multitudo, quoque benevolentia documentis,
vt vel inde mali grauitas astimari posset. Dolentium plenè miserrimus erat do-
lor, præ cœcitate suarum animarum, carnifices à se ægrè ferentium auelli. Quod,
si saperent, mercari quous pretio debuissent. Ceterum tumultus, quem in ho-
ras adhærari Catholicis minabantur, nullus interuenit. Conspicuo documen-
to quām sēpè plus nimio cauta prudentia, inanis obiectu formidinis, præclara
coepia opprimat: quæ freta Deo animi excelsitas ad effectum perducit, exitu
prono inuento, vbi arduus terrebat ingressus. Recreati cuncta Vienna, tanto
levata malo, via est, & Catholicis nouus ardor obortus, frementibus scilicet
Hæreticis, & miris modis perditos Jesuitas optantibus. His Viennæ gestis Ro-
dolphus secum Magium, sicut paulò ante Posseuinum in Vngariam duxerat, ita cum Magium
post duxit Lintium superioris Austriae Metropolim, eo & confessionis, & diuina
missima Eucharistia administro utens, cùm à concionibus Georgium Schererum
haberet. Hæc, quamquam adeo salubriter, summaque prudentia Magius admi-
nistraret; tamen ne sermonum causa præberetur vulgo conquerenti in rerum
publicarum tractationem admiscere se Jesuitas; Viennensi Collegio regendo
præfectus est, vt stabilis sedes remoueret eum ab Aulæ commercio, & Proutin-
cia loco eius Henricus Blissenius administrandæ successit. Distat ab Vienna sexag-
inta circiter millaria, vt Germani metiuntur Hungariae Vrbs Agria, aduer-
sus finitimos Turcas ea tempestate firmo præsidio communita iam nostra ob sce-
Rege Hungariam administrabat, summè instituit, vt Sacerdotem è Societate suæ
Agriensis plebi impetraret. Fuit Ioannes Lelesius natione Hungarus, qui tantum Io. Lelesius A.
non ipsam barbariem Turcicam in populo reperit. Ita religio, pariterque inno-
centia, & mores ceciderant. Adorandum Missæ sacrificium iam propè antiqua-
tum. Omnino tota in Vrbe altare vnum restabat. Diuinissimum Sacramentum 82
lignea iuclsum pixide inhonoratum latebat. Aderat ad mali cumulum, ac fo-
mentum proclamator hæreticus per se furentes ad infaniam porrò vrgens, Le-
lesius, quò desperata magis erant res, hoc enixiūs hinc diuinæ op̄i exposcenda,
illinc Evangelico operi insitens, tandem priuatiss., publicisque sermonibus fa-
cramentum Pænitentia, vnicam reuocanda sanctitatis viam, sic commendauit; 83
vt inciperent Confessiones non paucorum menstrua audiri. Sacroanzi Corporis
ris Domini Sacramento in argenteo ciborio decore collato, venerationem con-
ciliavit; alterum extruxit altare: tabulam illum, Satanaque tibicinem plenum
minarum, & cedis, qui se verbo Dei, & gladio suo cuncta probaturum pro con-
cione iactabat, ita denicit; vt clam, cum tota domo, fugam ex Agria capessi-
uerit. Nihilominus deturpata, ac lacera erat Saluatoris tunica NiKelsburgi in
Moravia. Hic ad id temporis asylum fuerat omnium Hæreticorum: tanta im-
pietas vi; vt vel baptismum permulti, tanquam Presbyterorum commentum, 85
reijicerent. Rem miserandam, sed impietati visitatam, cui insitum est proruere coluuit.
vsque in præcepis magis, ac magis, neque vñquam confistere, donec deuoluta
in profundum contemnat, & dicat: Non est Deus. Sed bonitas Domini immen-
sa, cui irato in populos acerrima vindicta est Principes eius pueros, & stultos
imponere; clementer NiKelsburgenses respiciens, fecit, vt in potestatem ca-
tholici Dynastæ Adami ab Diestrâlain redirent. Is continuè capít vrgere, vt
Sacerdos illuc è Societate nomine eius mitteretur. Missus est Michaël Tolmai-
ner: quo consueta incassum præ mali grauitate remedia experiente, salutis via 86
pandenda diuinitus fuit. Mulier parturiens, post acerrimos tridui dolores, quo-
rum vis etiam miseræ mentem emouerat, tandem exanimem fœtum enixa, & ex mentis catholi-
phrenesi nonnihil compos sui facta, in ea primùm verba os soluit: Patrem ac-
certite. Audiuuit Pater confitentem, sub vna specie viuifico sacramento impertij:
Z 2 & quia

& quia haud dubie decessuram cuncti exitimabant; oleo sacro inunxit. Ecce autem ab sacro Christmate, prater omnium opinionem, statim redire vita, tum vigor, demum salus. Res pro miraculo celebratur: multum dignitatis catholicae sacriss redditur. Nec mora, duas feminas vterum gestantes prope maturitatem

88

Sacramenta orum medicamine a primis ex Ciuitibus publicè sub una forma communicarunt. Mox etiam vir difficius etiam vii

fanatur.

partus, quod se contra periculum praemunirent; confessione in templo rite peracta, edem se beneficio postular importari. Confitetur igitur ut vt potest, sacro munitur viatico, inungitur, breviisque cuius funus expectabatur, ipse valens in publico apparet. Hac via benignissimus celestis Pater suis celestibus donis, quos stulte negligebantur, gratiam nouam quæsivit: hominum illiberalitate exuperantia summa pietatis vieta, salutem animi respicientibus attributa etiam corporis. Continuò igitur confitendi, & sacram Eucharistiam in specie unica percipiendi usus reuocari coepit. Ac Pater ex Arce in Pagos quoque excurrens, non cetera modò restituerebat; sed etiam inquirens si qui baptismum non receperint, multisque, & quidem grandi iam natu viros, ac feminas inueniens, salutari unda tingebat, tanquam non iam purganda solùm Domini vinea, sed de integro conserenda esset. Ita eam aper de sylva tartara demolitus erat. Hæc à Viennensisibus Socijs gesta: qui egregium pignus Cælo quoque dederunt. Cornelius Brogelmannus natione Belgæ, Louanijs quarto Idus Septembbris milletimo quingentissimo quadragesimo sexto Societati aggregatus, multis perfunctus varijs in Provinceis laboribus, demum perdiu in excipiendis domesticorum confessionibus versatus, Viennæ quintum annum sexagenario maior cursum consummavit innocentissimæ vitae, morum candore, ac lenitate bona conspicuus. Brunæ Alexander Hellerus, adiuuante in primis Augbitio iam supremo Morauæ Capitaneo, reuocauit veterem, ac piam consuetudinem, ut Senatores in supplicatione solenni accensis facibus Sanctissimum Sacramentum comitarentur. Itaque hoc anno, quo primum die repetita sancta consuetudo est; vigintiseptem interfuerunt,

89

Multi conuentuntur, ac baptizantur.

90

Cornelij Brogelmanni mox & decora.

91

Alexander Hellerus Brunæ pium ritum in Euclistiæ supplicatione renouat.

92

Tum in audeundo Consulatu.

93

Senatus Hercticum Magistrum expellit.

94

Tyrcimom Lansperga inchoatur.

95

Comes Suneichardus ab Helfenstein & Geneua coniux fundat.

Nonis Augusti schola una inchoata. Auditorium ita statim exuberavit; ut altera continuò fuerit adiencia: tum aliae accesserunt tres, familia inde Brunensi & Domus probationis, & Collegij implente partes. Dudum expetebatur in Provincia quoque superioris Germaniæ vacuum alendis, instituendisque Tyronibus domicilium: idque hoc anno Lansperga inchoatum, mira Dei pietate: ut quod Societas vix audebat optare, id accipiens magnum dare beneficium videretur. Sitia est Lansperga optimo loco, ad Licum amnem; sex ab Augusta Vindelicorum, septem à Monachio germanica mensura passuum millibus procul. Comes Suneichardus ab Helfenstein sobole carens, in Societatis, quam in se ipso vere fidei olim reddendo perutilem erat expertus, propaganda sobole leumentum, ac precium suæ orbitatis ponebat: nec discrepabat moribus, & sensu Geneua coniux. Idoneos religioso famulatu adolescentes alebant domi, sensimque pelleto, vbi maturum erat, Deo tradebant. Vbi vero Lansperensem praesecutram à Duce Bauaro Comes accepit; intelligens, ut profitebatur, domorum Probationis necessitatem, & sancta studia, nec facile inuentum iri, qui eas fundarent, plerisque Collegia, scholarum gratia, praoptantibus; ut vnam ipse Lansperga institueret, vel cum lacrimis ab Hoffxo contendit, nulla prouersus conditio-

tione adiecta. Ergo cùm iam domicilium parassent, & abundè necessaria ad vi-
tum conferrent optimi coniuges, vndeclimo Kalendas Maias, illuc Monachio
cum Tyronibus Bonaventura Paradinus institutor migravit. Tum planè ad Con-
stitutionum formam Tyrocinium accommodatum, & peregrinationes institui-
ster.

cæptæ (Deo iuvante) feliciter, que vix ante tentabantur Hæreticorum me-

tu. Positi etiam cum fructu labores in Oppido in carcere, ægrotisque visendis,

admirante Ciuitate officiorum id genus: eò magis, quod Concionatoris publici

munus Carolo Peutingerio obeunte, solitum Concionatori pendì stipendum

remittebatur. Reuocatus extrema vñctioñis vñs, ferè ante incognitus. Ab

hæresi quidam expediti: multi in fide confirmati. Ille etiam mos peruersus, qui

à multis annis inualuerat, vt, absoluto Euangeliō sacris non minùs diebus, quām

communibus, magna pars populi, quasi precepto perfuncta ē Templo excede-

ret; deletus omnino est. Sed operē pretium est cognoscere quām facile simpli-

cium mentibus Satan illudat, & ipsum virtutum vñsum peruerat, nisi periti

Prædis cura inuigilet. Ultimo supplicio afficiendos, ne cruciatum mortis sen-

tirent, largo meri haustu temulentos faciebant. Itaque accurrebatur ad carce-

rem cum lagena, obsequium se Deo præstissem maximum arbitrantibus, qui te-

meti plurimum afferrent, incitarentque miseros validius ad bibendum. Hanc

quoque Patres perversitatem aboleuere, melioribus longè poculis substitutis: vt

non mero obstupefacti non sentirent noxijs sed præstantibus monitis instruti, &

dininis præmuniti mysterijs benè perferrent ultimam necessitatem. Interim &

Nonitiorum mira eluxit constantia: quorum vñus ingenio, & pietate insignis,

cùm ad Tyrocinium iret, bis à suis interceptus, qui erant Hæretici, cùm eorum

& blandimenta, & minas, & flagra, & carcerem repulisset inuictus, ad hæc la-

crimas parentum, hortamenta, obsecrations; tandem in Lipliam Saxonie

Academiam Lutheranam per fidum hominem amandatus est, vt à veteranis illis,

famosisque errorum antesignanis tentaretur. Sed nec Schmidelino, nec vñli ex

eadem phalange, quamvis multas adhibuerint, machina vlla successit. Adne-

ctamus constantia ineuntis Societatem Nouitij, & alterius item Nouitij ad cæ-

lestem Societatem transiunt patientiam. Coloniz Nicolaus Luillerius, cùm

singularia ederet benè valens humilitatis, & obedientiae documenta; à cælesti

Magistro, qui seuerè eum exercere ægrotum decreuerat, vires pariter ad perfe-

rendum robustas accepit: tum obiecta etiam secundum quietem specie confir-

matus est. Vñsus enim sibi est videre Christum Dominum prægrandi Cruce one-

ratum, cuius ille vestigia minori cum cruce, maiori tamen molestia sectaretur.

Verùm cùm aliquando vidisset Dominum graui sub pondere labantem, & com-

miseras vellet in oneris eius partem succedere; severo ad eum vultu conuer-

sus Iesus? Qui, inquit, magna, & aliena feras, qui tua, eaque leuiora non potes?

Hac voce miro amore succensus quamplurima tolerandi, relicto Socijs illustri

excelsi pectoris exemplo, ad Idus Iulias breuem cruciatum cum æterna iucun-

a Christo quan-

ditate mutauit. Letissime interim florebat Coloniense Collegium, auctoritate si minus tole-

ac fructu; cùm Diaboli inuidia, qui Belgium totum insanus permiscebatur tumul-

tibus, hoc quoque deriuare procellam tentauit. Coloniam multi è Belgio re-

rum diuinarum, humanarumque perturbatores confluxerant: vt, quod alibi fe-

cerant, item ibi molirentur, si quo modo possent pacem publicam, religionem,

& scilicet Iesuitas exterminare. Hi paulatim progressi, auctaque sensim auda-

cia, eò processere; palam vt in concionem suorum irent; exordiendoque vero tu-

multu ex facto causam darent, repente rumore didito Coloniæ quoque profana-

tionis Templis Caluinistas dominari. Nec facilè mox potuisset restinguiri incendium;

si paululum ab Senatu cessatum foret: cuius vigilantia vbi ad euertenda omnia

interclusos sibi conatus impij sentere; separatim contra Iesuitas graffantur. In

coniuicis primū, & circulis mendacia serere: mox ad Ciuium Tribus, quæ

duæ & triginta Coloniæ sunt, perfidum genus hominum Iesuitas esse, conspi-

care cum Hispanis, proditores modò fuisse Belgicarum Ciuitatum, nunc Colo-

nienium exitium coquere. Augent inuidiam pernicioſi quidam Ciuium, vxores ipagunt,

à viris

182

à viris Iesuitarum imperio abductas, circumuentos callidè adolescentes, expilatas per confessionum nomen Matronas divites. Demum, quod erat crimen terrimum, contra leges patrias aperuisse Templum, ita Sacellum appellabant, in eoquo conciones habere, atque utriusque fexus hominibus innumerabilibus sacramenta præbeere. Ergo ex Tribubus duæ flagitant publicè, vt Iesuitas expellant: eo grauiore periculo; quod eodem tempore cuncta fluctuabat Cimitas, nec pauci coniurauerant aduersus vestigium pensionem, & collationes publicas, vt rebus, tanquam levissimo momento suspensi. si quid comonueretur, nihil proprius fieret, quam ut boni omnes, & bona pessum irent. Sed summus rerum Arbitrus, qui, vi frementibus Oceani fluctibus certos fines impofuit ita hominorum furore non semper sinit pro libidine effundi; famulis suis, quos vexari iuste permisera, propugnatores benignè excitauit. Conradus Bertholdius, & Petrus Stemmius Senatus Consiliarij, quos vocant Sindicos, Societatis causam acerrimè suscepere. Accessit Archiepiscopi Colonensis tutela, & commendatio Moguntini: postremò Cæsar's epistola, qua Senatum populumque grauiter comonuebat, ne quid in Religione temerè mutarent, neude Societate Iesu iniquius quicquam statuerent. Quia dum in frequenti Senatu recitatur epistola; quos nominaui Conradus, & Petrus de instituto Societatis dissidere, & obiectas criminationes depellere exorsi, exciuerè permultis lacrimas maleuolorum audaciam, prolata mendaciorum peruersitate, penitus insregerunt. Itaque, detumescente paulatim tempestate, illustratis Societatis moribus, & multis per ignorationem rerum ante ancipitibus, dubitatione crepta, tantus consequens est fructus, vt in ferijs solennibus nati Salvatoris plus mille ac ducenti sacram Eucharistiam in Collegij Sacello sumplerint, cum ante vix sexcenti numerarentur. Ceterum in Prouinciam Belgiam immanitas tempestatis latius, atrociusque incubuit. Anni superioris exitu Matthias Cæsar's frater adolescentis in Belgium venit. Eum Ordines continuò sibi Gubernatorem cooptant. Quanquam verè Auriaci arbitrio cuncta agebantur. Ita plerique Ciuitates aduersus Ioannem Austriacum coniurant: se quidem velle in fide Philippri Regis manere prætententes; sed sub administratione Archiducis Matthias adolescentis nomine abutentibus Hæreticis ad dominatum Auriaco confirmandum, & cuncta trahenda in suas partes. Quod quid facilùs consequerentur, vt Religiosos viros, atque Ecclesiasticos, vel pruerterent, vel cum causa aliquaz allegarent, populoisque magistris Religionis, & ducibus spoliarent; singulos ad sacramentum adiungunt. Ibent iurare ipsos, qua re possint auxilio Ciuitati futuros aduersus Ioannem Austriacum, & omnino Statuum sequuturos partes, Balduinus ab Angelo Prouincialis Audomaropoli versabatur initio anni, cum turba exorta: qui ad dicendum sacramentum accitus; negavit id sibi licere: nam per instituta, legesque Ordinis sui auctoritate Apostolica comprobatas, vetatur Socios in secularia negotia se immiscere. Cum tot annis nihil hostile quam in vlo suorum hominum deprehenderint; quid oportere fidem ab ijs, quam experti sint, sacramento extorquere? Se eadem omnino constantia, qua ad id locorum nec diœto, nec facto quicquam molientes aduersus quietem, & publica commoda; suis ministerijs in iuuentute literis imbuenda, Sacramentis ministrandis, Euangelio predicando Ciuitates adiuturos. Si tanquam bonis virtutibus recusent fidem habere; liceat saluis abire cum publico commeatu. Hæc Balduinus cum Audomaropoli respondisset, eandem formulam ad Collegia, quæ in Ciuitatibus erant federatis, misit, vt responsum darent ubique consentiens. Ec Audomaropoli quidem, quanquam ægræ, multasque inter ærumnas manere permissi sunt. Traiecti vero id dudum agebant rerum potentes, tum subdia, quæ pendebantur à publico, intercipiendo: tum supra communem modum recipiendi milites molestia vexando: tum per proditionis suspicionem perscrutando sèpè Collegium; tum alijs modis illudendo, vt ad voluntariam fugam Patres compellerent. Quæ omnia cum religiosa constantia, & patientia pro Dei causa superaret; ac postremò ea sacramenti oblata formula idem reddidisse

107

Conradus Bertholdius, & Petrus Stemmius Senatus Consiliarij, quos vocant Sindicos, Societatis causam acerrimè suscepere. Accessit Archiepiscopi Colonensis tutela, & commendatio Moguntini: postremò Cæsar's epistola, qua Senatum populumque grauiter comonuebat, ne quid in Religione temerè mutarent, neude Societate Iesu iniquius quicquam statuerent. Quia dum in frequenti Senatu recitatur epistola; quos nominaui Conradus, & Petrus de instituto Societatis dissidere, & obiectas criminationes depellere exorsi, exciuerè permultis

108

Pacans rebus fructus conficitur.

109

Tumulus, & consipationes in Belgio.

110

Iuramentū contra Io. Austriacum indicatur.

111

Balduinus ab Angelo Prouincialis illud nuncupare recusat.

112

Idem, vt alijs reculēt: Socij curat.

113

Traiecten Collegium vñè vexatur, & Patres illud defensunt.

esset responsum, quod Audomaropoli Baldinus ediderat; aliud quæsiere non
men, quo religioso præsidio Civitatem nudarent. Tertio Kalendas Maias Do-
minus de Heze Vrbis Praefectus, & Capitanus princeps ad Collegium tendunt, 114
monentur ab-
monentque congregatos Socios imminere Vrbi obsidionem. Itaque cùm Mi-
noritis Fratribus, & alijs, quibus nec militia apta, nec annona prouisa esset, ne
tum ip̄i opportuni iniurijis inter arma tum Reipublicæ graues forent; tantisper 115
dum tranquillitas rediret, ex Vrbe egrederentur. Pater Ioannes Zantenus, Recusant Pa-
qui præter loco Rectoris, respondit, Societatis professionem eam esse, vt vitam, tres, easdem
ac labores ad utilitatem publicam conferat: nuper autem, etiam peculiari præ- cum Cuibus æ-
cepto, mandatum Belgicis Collegijs à Patre Generali, ne vlo modo in calami- tati.
tate, rebusque aduersis desint Ciuitatibus, tumque destituant, cùm caritas esset
vberius expromenda: sed omnino, nisi Senatus iubeat, persevererent solatio po-
pulis, cuiuscunque euentus confortes. Ad hæc Praefectus se cùm Senatu actu-
rum. Senatus, & Magistratus in alia omnia abeunt. Minari ille magnum ma-
lum, nisi auctores ferent. Cessere itaque minis, ac temporis suam, ac Socio-
rum dolentes vicem: vt cùm Collegij claves in digressu Zantenus Senatu offer-
ret, is repudiaret: iam sibi nihil relictum dicens auctoritatis. Traditis ergo 116
Praefecto Vrbis, qui scripto fidem obligavit, cuncta fideliter asseruatum iri Praefectus Vrbis
(quoniam fidem fecellit) pridie Kalendas Martij egressi, Leodium incolumes claves Collegij
peruenere. Inde septem cùm Treuiri mitterentur, in via spoliatos à grassatori- accipit.
bus, Leodiumque reuersos Cardinalis Leodiensis iterum, cum itineris ducebūs, 117
& literis commendatitijs, dimisit. Ita demum saluos magna caritate, ac lœtitia Treuiri ren-
excepere Socij Treuirenses. Ioannes Astenfis, qui iam concionum cauila abe- dentes Patres à
rat, Dauentriam secessit, vbi columen ingens publica pietatis fuit. Post Traie- grassatoriis
tense Collegium, tempestas Antuerpiense corripuit. Feruebant hic quād cum 118
maximè, plurimōque Ciuij yslu sancta opera, eō impensius cunctis bonis ad Antwerpensis
pieratē, Deumque propitiandum incumbentibus: quō grauiorem, tanquam Collegij turbz.
ex horrifica nube impendere calamitatē videbant. Sed hæc populi studia fu- 119
rōrem exacuebant Hæreticorum. Principio igitur formulam concipiunt, qua Formula min-
Ecclesiastici profiteantur pacem Gandauensem se comprobare, eamque defen- cipanda Eccle-
suros: ac si quēm quid moliri contra eam, aut commune bonum Reipublicæ 120
Antuerpiensis senserint; delaturos ad Magistratum. Huic formulæ cùm Ca- Subscribunt à
nonici, & Religiosi subscriptissent, præter Franciscanos, qui id modò scripserit, Canonici, &
se Religiosos esse, neque velle hanc, aut illam partem eligere, neque ciuilibus Religionis, ex-
implicari negotijs, postremò itum est ad Collegium: blandaque vſi præfatione suæ cepis Minori-
erga Patres benevolentia, ad statum Reipublicæ delabuntur: cui se consultum bus.
cum vellent singulorum occupare animos maturasse: petere, vt Societas quo- 121
que ad id operam conferat: quodque iam alijs omnes fecerant, non recusat: id benda.
ipsum aduersus multitudinis suspicione temere suborientes fore pignus fidei. 122
Collegij Rector Pater Raynerus ex præmeditato respondit: Ciuitatis beneuo- Nostris propo-
lentiam Societati perspectam, vicissimque sperare cognitum nec labore, ne- nitur subien-
que obsequium ipsius in commune desiderari. Ceterum scirent huic familiæ non tura.
communi tantum professione Religiosorum, qua tanqnam mortui à sæculo ab- 123
strahunt se, sed proprijs etiam interdictum esse legibus tractare ciuiles res. In- Collegij Rector
firite illi, & grauiter vrlere: sed nihil præterea potuerunt auferre. Post ali- recusat.
quot hebdomadas plerisque potentiorum, qui è Statuum partibus Catholicam Senatus editio
religionem in ciuili dissidio salvam volebant; aut absentibus, aut planè inscijs Ecclæstici, &
Edictum cedunt, ac vulgant, in quo molliter initio rogatis concionatoribus, Religiosi adi-
vt ad populum modestè agant, quæque Ciuitas faciat, in bonam partem inter- guntur iuræ in
pretentur; tandem aculeo exerto denunciant, statuere se, vt omnes, non so- Magistratus
lum laici, sed etiam Ecclesiastici, & Religiosi Magistratus in verba iurent: Ioan- verba.
nen Austriacum, & qui ab eo stent loco hostium futuros: ad eumque extra pa- 124
triam summouendum opem cùm facultatibus, tum corporibus collaturos. Hæc Partes ad Ca-
in verba, qui non iurent perduellionis reos fore, publicatione bonorum, exi- Procerum auxi-
lio, poenisque alijs plectendos. Hoc edito Typis impresso, & promulgato; Pa- lium configit.
tres,

tres, quia præuidébant primos aduersum se futuros impetus, quorum causa tota illa machina constructa dicebatur; dant literas ad complures è statibus, expostulant de sacramenti iniecta necessitate, narrant quid metuant, rogant, vt auctoritatem suam in Concilio Statuum interponant, ne ipsis ea necessitas imponatur. Quippe iniquum, contraque Canones, & iura omnia esse Magistratum secularem, ac Duces militares à Religiosis viris insurandum exigere: le iam ante significasse quiduis portus pati, atque adeo egredi Urbe paratos, quā promissione villa inuolueret se rebus ab instituto suo alienis, ne dum vt sacramentum eiusmodi concipient. Quod si, vt edicti verba præferunt, id eo sacramento spectarent, vt securiores essent; per ipsos licere omnino tutis, securisque esse, cū satis coēcerentur Ordinis sui legibus, neque quisquam posset verè ostendere quicquam contra pacem publicam ad hanc diem dicto, factoue molitos. Hec, & similia ad multos scripsere, qui, pro antiqua religione, posse adhuc aliquid, & velle videbantur. Eadem cum Canonicis tractant, rogatis, vt quoniam Episcopi locum iam tenerent, suas obeant partes, conuocent Clerum, omnes uno ore insurandum tam iniquum refutent. Rem omnem in celeritate positam: Religionem Catholicam fraudulenter peti, & nisi obuiam eatur, imminere perniciem: se quidem, pro sua virili parte, non defuturos; sed priuatas opes parū valere: concordia, & consensione communi resistendum esse. Hæretici occasione captata, cū viderent bonorum, ac potentium in Urbe solidinem; centuriones nonnullos, & quosdam è Magistratu ad Collegium mittunt. Erant omnes acerrimi catholice pietatis hostes: explicant insurandum, an sic decretum à Statibus, locum tergiuersandi non esse. Patribus negantibus fas fibi esse tali Sacramento ab hominibus laicis obstringi: Ergo, inquiunt, hostium numero nobis estis. Et Patres Ostendite quid à nobis hostiliter vñquam perpetratum sit? Ne Reipublica quidem expedit nos negligentes esse legum nostrarum. Igitur facessite, inquiunt, Antwerpia, & sedes quærite, vbi arbitrio vestro viatis, nam hic non licet. Ita indignabundi discedunt. Postridie Abbas Maricola-
sis, Dominus de Villeraul, & Dominus de Froimont ad Collegium profecti aiant, se vereri, ne Collegium exturbetur, nisi fidei pignus aliquando certius dent; Scitantur sollicitè, quid præstare vltimum possint. Respondent Patres artes fibi fingendi non esse, vt quibus nec studia sint priuata vtilitatis, causèque fallendi. Ab initio quid licet, simpliciter protulisse. Populo iniqua petenti resistendum potius cum bona in Deum spe, quā cum offensa diuinæ Maiestatis gratificandum. Stultam, & fallacem habendi imperij artem iniqua per obsequia, Quin ipsi capessent Christi causam, & iniustis conatibus contrairent: quippe iplo-
rum esse has partes. Quod nisi adiument Ecclesiasticos hoc tempore; venturum tempus, quo eadem ipsi à populo patiantur, quæ alijs irrogari nunc cernant. Post multa vltro citrōque disputata disceditur cum ea sententia, vt ipsi metu proximo Statuum conuentu Societatis causam tueantur. Eodem die sub nocte quatuor milites in Collegium ad excubias nocte habendas veniunt, nulla admiratione seruorum Dei, quod olim eiusmodi molestijs insueuerant. Postridie quod erat perugilium Pentecostes, ne causam darent tumultui, clausis oculis nec discipulos ad Scholas, nec Ciues ad Templum, admittunt. Die mox Pen-
tecostes fit grauis altercatio ante fores Templi, Catholicis indignè ferentibus eis die fibi adiutum ad sacra intercludi: cūm alter Consulum superueniens, qui erat catholicus, iussit aperiri Templum, & diuina pro more tractari: conquerens se infcio, & dolente, ea fieri. Illico datur signum campana, lati conueniunt per sacrificia peraguntur, concio item habetur: succedit vltimum sacram: quo vi-
peracto; ecce tibi manus Hæreticorum irruunt in Templum: quosdam, qui aderant Sociorum, acerbè vexant: tum facto in Collegium, impetu, primus ostium, alterum, tertium vi perfringunt, sclopis saepius aduersus obuios explosi, sed irrito ita. Inter quæ milites congregabantur, & in genua prouoluti, ad innocandum Deum, sequè comparandos ad mortem applicant curam. Iam alijs atque alijs ingressis tota domus plena erat armatis, clamantibus maturandam fa-

126
Canonicon
opem implorant.

127
Hæretici aliqui,
& ex Magistratu
à Collegio
iuramentum
exigunt.

128
Renuunt Pa-
tres.

129
Ab alijs ad id
blandicijs alli-
ciuntur.

130
Patres in sen-
tentia persi-
stunt.

131
Monitores suos
reprehendunt.

132
Excubias mit-
tuntur ad Col-
legium.

133
PP. continent
se domi clau-
sis foribus scho-
larum, ac Tem-
pli.

134
Pentecostes die
Consul catho-
licus aperit
Templum, &
solita munia
peragi curat.

135
Peracto ultimo
sacro Hæretici
per Templum
in Collegium
irruunt, omnes-
que expellunt.

gam, ni vellent ab furente multitudine in frusta discerpi. Denique nec spatium concessum est pridianum soluendi ieiunium: quanquam non tam mensa terrena, quam diuina curæ finit fidelibus seruis. Pater Andreas Boccatus, recordatus venerabile Sacramentum in argentea pyxide in altari superesse; ne iniurijs pororum diuinissima Margarita relinqueretur; fiducia hanc paulo laudabilior apotata est Tempore, quam Romanus olim munenis sua sacra impia inter hostes, in Quirinalem plebem detulit; digressus in Templum per medios Hæreticos ad aram accedit: flexoque genu adoratum Dominum cum pyxide asportavit, inspectantibus Hæreticis, nec quopiam aiso quicquam commouere: cum tamen plus quam trecenti strictis gladijs circumstarent. Denique ubi Socij omnes numero quatuordecim collecti sunt, bini egrediuntur cum pallijs per vias, quas armati ante obfederant, inspectante omni multitudine, mœstis nonnullis, plerisque latabundis. Ad portum deducti, dum fidem publicam opperuntur, qua salutem Mechliniam quatuor inde leucis auchantur; Hollandis, & Zelandis Hæreticis, qui varijs cymbis circumsteterant, dum fuere ludibrio: alijs abducere, alijs proiecere in aquas, alijs spoliare, seu seriò, seu procaci ioco molientibus, inter foedissima dicta, & probra. Vbi haud minore Dei prouidentia, quam fuerat ablata est Templo, persecutantes nefarios latuit sacra pyxis. Nec fuit modestior globus militum, à quibus Mechliniam deducti sunt. Sed maius impendebar inde Louanium vsque discrimen, nisi Archidux Mauritius ad dimidium usque viæ praesidio militum munijsset. Quippe iam sexaginta Hæretici, eoque amplius ex composito via insederant, trucidaturi euntes. Accessit iam discessuris Mechlinia nobilis Franciscanorum manipulus, glorijs exilijs consors: quorum aduersus fallacias follicitatorum durarat viætrix constantia. Nam cum in suam quemque cellam Franciscanos seorsim inclusissent, aduocasse Custodem dicuntur, abnuentemque iurare, in dolos inducere. Secretum conclave summouisse: tum ceteros singillatim pertentasse, turpissimo mendacio urgentes: ut quoniam ante eos interrogati obedienter iussa fecerant; ipsi quoque cederent. Quia fraude, cum simplicioribus imposuerint, cordarium constantiæ gloriam geminarunt. Hi ergo electi Socij Mechliniæ adiunguntur. Vtrosque cum praesidio dimissos post medium iter duceni equites, pelluntur. Atque ab Louanio excepere, & ad Urbis portas Praefectus ipse cum suis nobilis. Haud cunctatur Tornacensis Praefectus Antuerpiensi re cognita: Patrem Ioannem Mortagnam, vniuersumque Collegium eodem modo sacramentum detrectantes terro Nonas Iunias ejicit, perinuitio Magistratu: qui cum retinebam Collegij Socio eos nequisset; benignè iuuit viatici parte. Nec minus liberaliter Ciuium priuatim præstofuit humanitas ad quinque redimendos, quos in itinere Scotti milites interceperant. Brugis quoque dimissi sunt, sed peramicè, prætexente Senatu, communis se tum Reipublica, tum Societatis cauere periculo. Quanquam Robertum Clayssonum Catholici prope tenuerunt inuitum, ut ipsis sacra clanculum administrando præberet. Nec magnum, si manerer, periculum apparebat, quod Ciuis erat Brugensis. Interim & Duacenum Collegium violentus turbido disfecit sextodecimo Kalendas Nouembri. Cum antegressa nocte nonnihil tumultuatum esset, orta luce forum armis completer: clamoribus, ac pertinacibus minis extorquetur à Senatu, ut Societas Duaco excedat: tum ad horam diei decimam cum vexillo, & tympano ad Collegium vadit tumultaria cohors è populi ferme quisquilijs, eisque hereticis. Recitaturo pro foribus edictum, ut tranquillitatis publicæ causa homines Societatis Iesu, pariterque externi quotquot intra tres menses Duacum aduenissent, Urbe egredierentur. Cum quereret Ioannes Seruius Rector, cuius imperio res gereretur; respondent, Populi. Rursus, quid causa esset, cur Religiosos electos vellent; respondent, sic visum plebi. Atqui Magistratum adibimus, inquit. Rector, scitabimurque quid ex nobis desideret. Conuicio illi respondent, penes se in præsens auctoritatem Senatus esse. Cum denique peteretur, ut chirographo publico testatum fieret nulla Societatis culpa ejici; subiecere id tantum curandum, ut maturarent fumam: ac protinus omnes Collegij aditus obsident, cum ignominia electuri, nisi

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

A a

ad

ad dictam horam exierint. Plena erant auditoria discentibus. Continuò dimittuntur: cuncta lacrimis, tumultuque complentur, frustrà quibusdam Senatoribus, ac Pratore ipso rem mitigare conatis. Dum raptim paratur discessus, noua cohors superuenit: obruxit domus armatis, clamatur inconditis vocibus, festinent abire, nisi experiri vim multitudinis velint. Obtinuit tamen Senatus, ut duo manerent Coadutores ad custodiendam domum; & misit apparitores, qui quantum fieri posset, prohiberent insolentiam militarem: tum inter dispositos hinc arque hinc armatos, & illudentium schommata Religiosa cohors egreditur,

146 magnō discipulorum, & Cinium numero prosequente cum lacrimis. Aquicinctum concessere. Eo statim Senatus, & Academicī Thomam Stapletoniū theologiae professorem, & Ioannem Ferrarī, qui idem philosophiam, ac latinas profitebatur literas, communi nomine legant, rogantes ne longius abeant. Sperare enim mox, vbi populi impetus refederit, fore ut in Vrbem reuocentur: nec secus euénit. Edidit primū Senatus decretum perhonorificum, quo simul quicquid aduersus Societatem plebis nomine turbulenti per vim, & iniuriam fecerant, grauissimis verbis damnabat, antiquabat, abolebat; simul ipsam Societatem summis ornata m̄ laudibus reuocabat: tum separatim, Senatus, & Acadēmia postridie Nonarū Nouembriū ad Ioannem Seriuū Stapletoniū rufū, ac Ferrario legatis, dedere literas, ut quando rescissum esset iniquissimum eorum electionis edictum, & contrarium promulgatum, cuius exemplum vna mittebant, obliti, quemadmodum bonos Dei famulos decebat, quicquid temeritas popularis peccarat; ad suam stationem redire, & munera quæ adhuc summa cum utilitate publica, & laude sua obierant, repete re grauarentur: idque primo quoque tempore, ne multis in rebus diuturnior eorum absentia incommodaret. Daturos se operam in posterum, ne talia flagitia euenirent. Iamque capite sanxisse, si quis redeentes inquietaret. Ita quintodecimo exilij die regressi, non minus expulsorum iniuria, quam restitutorum beneficio grati, labores pristinos nouo impetu instaurant. Hos inter Duaceni Collegiū fluctus, Traiectino, Antuerpiano, Tornacensi, & Brugensi, ut relatum est, dissipatis, è quatuor, quæ restabant, familijs, Leodienis non habebat incommodè, Camerencensis, & Andomaropolitana ægrè tenebant se Senatus, bonorumque præsidio.

147 Louaniensem sparsum pestifera lues arcane Dei consilio, tum maximè, cum grauitas tempestatis postulare videbatur artē gubernandi singularem, qui præcipue idonei videbantur, erepti: ad fiduciam nostram in Cælum validius erigendam, & diuinæ dexteræ vim promendam illustrius. Omnia primus Vスマrus Boſoniū raptus est, qui, post alios labores, multos Romæ annos, interrogandis qui ad sacros Ordines, & Sacerdotia promouebantur, cum modestia summa, & integratissima fama Domino famulatus, annoque superiore regressus in Belgum, super vires, etatisque tolerantiam leuandis publicis malis infudabat, ac nominatim Lætiensis Monasterij Religiosos ad eam famam disciplinæ, quam deinde gloriose tenuere, per exercitationes spirituales Sancti Ignatij reformarat. Lætissimus dicitur obijisse, eò præsertim, quod vitam in Societate egisset: affirmans circumstantib; nihil sibi in omni vita accidisse iucundius, quam crebram beneficij huīus recordationem. Subinde Antonius Salazarius natione Hispanus, multæ vir prudentiæ, atque virtutis extinguitur, contracto morbo in castris religijs, dum se in utilitates militum, oblitus sui, totum effundit. Ostendit hominis in proximos caritatem, caritas erga ipsum proximorum: nam tum Joannes Austriacus, tum cunctis exercitus dolorem ex eius desiderio acerrimum hauebat. Maior tamen facta est iactura in Ioanne Harlemio, quem addita ad malorum cumulum, ut dixi, pestilentia Kalendis Octobribus abstulit. Idem Louaniense Collegium, & quia bella Provincialis curam intercludebant, Provinciae partem administrabat. Paulò erat quadragenario maior, annis haud plus duodecim in Societate traductis: vir iudicio, atque adeo veneratione omnium, qui nouere, cunctis perfectæ sapientiæ partibus absolutus. Non latinè modò, græceque, sed & hebraicè in primis sciens: quam linguam, ut loco suo retuli, ne

148 Partes Duorum
reuoçantur.

149 Quintodecimo
ad expulsiōne
die redunt.

150 Louaniensis pe-
ste laborat.

151 Vスマrus Boſo-
niū more, & lau-
des.

152 Exercitiorum
fructus.

153 Vocationis ex-
stimas.

154 Antonij Salaza-
rij in iuuandis
militib; mors.

155 Io. Hademij
mors, ac mune-
ra.

156 Linguarum pe-
tius.

Doctor

Doctor hæreticus irreperet, Louannij in Collegio trilingui aliquandiu docuit: deinde publicè in Societatis Collegio, vñà cum Roberto Bellarmino, magno auditorio, & summa commendatione aliquot annis Theologiam exposuit. Excellenti ad hæc prudentia; at morum suavitate, sinceraque modestia supramodum amabilis. Certum est moribundo visos Angelos: cùm inter recitandas litanias interrogaret præsentes, num & ipsi eos viderent. Aiebatqne ab suo se custode Angelo euocari. Addidit Florentius Boncorstius, auctor sanè gravis, dum animam bonus Pater efflaser, insolitum lumen circa eum ab fœse conspectum. Nec mirum sanè claritatem Dei circumfuluisse, & Angelos affusisse ei sublimen extremum vitæ, qui totam vt filius lucis egerat, beatisque illis Spiriti tibus, quām Adæ soboli propiorem. Doctrina eius specimen nullum extat, nisi modicum, sed perutile. Index bibliicus, qui sacris libris adjungi solet, eius est. 157

Elisæus Heiuodi Altero post Harleium die Elisæus Heiuodi Londini in Anglia natus, vnde- mors. 158

cimo religiosa palæstræ, duodequinquagesimo vitæ anno, strenuus, accuratus, fidelis Christi Athleta ad coronam abiit. Meretur viri virtus, & erga Socie- 160

taem studium, vt Ioannis Austriaci ne omnino tacitus prætereatur excellus. Cùm landi, & Io. Vincentij Ze- 161

lues per Autumnum inuaderet, Princeps Patrem Joannem Fernandum cum Duacensis in sociο Vincentio Zelandro accersit. Fernandum apud se esse iussit, optans, vt dicebat, ad latus habere, si fortè quid sibi præter opinionem accideret. Vincentium præposuit auchendis Namurecum morbidis, id diligenter curatum cu- 162

pens, tum ad agrotos inuandos, tum ad conferuandos valentes. In partem laboris alter frater aduocatus est, Ioannes Duacensis nomine, vt eleemosynam distribueret, quam Pater Ferdinandus à Proceribus corrogabat egentibus su- 163

stentandis, qui inopia consecti læsiferos hauriebant morbos, vnde & pestis in- 164

grauecebat. Singulis ferè diebus ad vexilla militum Pater dicebat: fruges è di- 165

uina semente pœnitentia opimas legens, ac saxe etiam aperto in campo aures 166

pestilentibus commodabat. Austriacus inter hæc morientium vicem dolens, prouidi parentis, & Principis fungebatur officijs. Suppeditare quicquid posset, castra circumire, ægros eminus consolari, cùm febri & ipse pestifera inuaditur. 167

Vnicum prope solamen habebat in Patre Ferdinandio. Ei sine arbitrio aliquan- 168

do admisso extractum sinu libellum precum suarum porrexit, rogans, vt sanguis diebus eas pro se preces, dum ipsum capit dolor prohiberet, persolueret. 169

Has enim, inquit, ego diebus singulis, antequam quieti me darem, peragebam. Quotidianas Pater officium præstitit perlubenter, testatus deinde tam multas fuisse preces, vt preces fundere horam totam implerent. Porro Princeps verè Christianus, illud frequenter solitus. usurpabat, auere se totum sanguinem pro Religione catholica fundere. Sapè etiam gaudio penè exultans, ex oratione, quam quotidie valens perlegebat, hanc ingeminabat clausulam simplicem verbis, sed sententia perfectionis summam Euangelicæ complectentem. Domine, verte me quò vis, gira, & regira, fac de me quod tibi placet. Mane eius diei, quo die expirauit, cùm sensibus destitutus omnibus videretur, admonitus tamen in sacro, quod coram eo celebrabatur, corpus Domini eleuari: illico, tanquam excitatus à somno, capit erexit, iuxxit manus, easque sursum attollens venerabile Sacramentum adorauit, quod omnibus admirationi fuit. Hora post meridiem prima, cùm supremos iam anhelitus traheret, videns Pater Joannes circumstantes Proceres lacrimis cooptatos, & quasi atronitos; progressus in medium symbolum Apostolicum hispanice præiuit: quod dum vniuersi prosequuntur, ingens illa anima diuinis mysteriis optimè communia Deo caris, vt par est credere, Heroibus admista est, cum summo bonorum omnium, præcipueque eius exercitus Inctu. Quanquam diuina prouidentia fecerat, vt paulo ante Alexander Farnesius Princeps Par- mensis Vicarius Austriaci generalis in expugnatione Lemburgensi, alijisque con- flictibus claresceret, ad spes militum sufficiendas. Pater Joannes, quasi perfunditus munere, sublato Principe, qui accinerat, simul ob discessum aliquot Hispanorum Dynastiarum, desperans in castris dignum mora prærium, Parisios re- cessit. Verūm Princeps Parmensis flagitatu redite ab Euerardo iussus, plenus ¹⁷⁰.

170

P. Euerardi di-
ctum de Jo. Fer-
nandij obedien-
tia.

gaudio iter repetit, ex obedientia nata, quem diuinum interpretabatur, & appellabat, quasuis subiturus ærumnas, ac sapè vel sanguinem profusurus. Quæ simplex obediendi alacritas ita permouit Patrem Generalem; vt ea per literas Rectoris Parisiensis cognita, rescriperit; Vtinam huiusmodi Abrahomas plures haberemus.

171

Galliq recs.

Hoc turbulentissimo Belgij statu sat quietæ res erant in Gallia, nulla admodum memorabili re, nisi quod Claudio Matthæus Aquitaniam, Maldonatus Franciam Prouinciam visit. Ac stylus properat Ioanni Austriaco Sebastianum adnectere Lusitania Regem, alterum Ecclesiæ Christianæ lumen in Aethiopia extinxit. Quod statim exequar, cùm memorabilia ex Hispanijs funera domesticorum perstrinxero. Pater Rodericus Hurtadus Berlangæ, quam supremam expeditionem obiuit, postquam optimum virtutis, & sanctitatis exemplum de se omnibus præbuerat, vitam insigni fine conclusit. Nam cùm ceperisset leuiter morbo tentari, properauit totius anteactæ vitæ noxas Hieronymo Turio suo comiti confessione aperire, postridieque apoplexia repente extinxitus est,

172

Roderici Hur-
tadi mors, ac
decessus.

tertio Idus Maij. Membra ita mansere in gelido cadavere tractabilia, & molliæ, ac si etiamnum spiritus regeret. Dixere quidam etiam suauissimum odorem se trahisse, qui afflaretur e corpore. Sanè egregiam in Societate habuit virtutis famam, ac saepius ferrur in oratione, vel inter sacrificandum conspectus sublimis à terra. Notabilis quoque fuit lætitia prope exultans, ac gestiens, qua postrem hanc oblatam ab obedientia Berlangensem itionem suscepit, tanquam persisteret illum sibi ultimum laborum, & gradum ad quietem æternam fore.

173

Mortui cadaver
tractabile & be-
ne oles rema-
net.

Anno millesimo quingentesimo sexagesimoquarto, vigesimo secundo ætatis in mortuam transmigrandi ad nouum Orbem eura, Exercitijs spiritualibus Salmanticæ actis, mundum haud mutare, sed relinquere in animum induxit. Haud par exitus Hieronymi eius fratriss fuit, qui item Christi vexillum diu sequutus, dein matr, ac sororibus ad inopiam redactis consulturus, præter Moderatorum voluntatem, qui viam illius leuandæ inopia aliunde aptam inierant, in seculum regrefus, non multis post annis insuauem vitam, dum operitur in Italiam navigationem, omni humano prope ac diuino destitutus auxilio, in quodam portu mestissime finiuit. Madriti quartodecimo Kalendas Iunias Frater Didacus Men-
doza obiit, Antonij Araozij olim comes, omnibus obedientia, & humilitate, & studio orationis mirificè commendatus. Qua nocte expirauit, auditus est identidem cùm diceret: Feliciter, ac benè veneris Domini mei Mater, & Domina mea: vnde mihi benignitas, & indulgentia tanta? Cùmque infirmarius quereret, cur se tantum ijs vocibus fatigaret; respondit: Non vides, Frater, Sanctissimam Dei parentem? Tum preces in commendationem eius animæ Sacerdotes aduocati inchoarunt, & Didacus placide in Domino obdormiuit. Ut non erat solidam viri virtutem Araozius, seuerè exercuerat: quæ fuit humili Dei famulo præclara materia tum cælestis corona, tum domesticis pariter, & externis suis explicanda virtutis. Octavo Idus Octobris Gaspar Loartes Valentij præclarum religiosi curriculi cursum consummavit: in Italij multis locis, præcipue Genua, saluberrimè versatus. Extant pietatis eius documenta in aliquot libellis, quos reliquit admodum populo salutares. Obiit Hispali pridie Idus Maij Pater Ioannes Albotorus, ortus Granata. Flagrantissimo ardebat studio gentiles suos ad sinceram traducendi pietatem: & plurimos Domino lucrifecit. Misericordia omnium generum hominibus, omnique humana ope destitutus, ijsque, qui in publicis custodijs detinebantur, benignum se parentem exhibebat, eos inuisens, consolans, deterrens à vitijs, de peccatis audiens, corrugata etiam recreans stipe: & quantum instituta Ordinis patiebantur, causam cuiusque procurans. Quibus rebus cùm pietatem valde propagaret, etiam sibi gratiam apud omnes comparauerat, & opinionem præclaram virtutis eminentissime. Sed iam maius adest funus, & sanè funestum Lusitanie Sebastiani Regis. Neque enim ab hoc opere abhorret narratio. Iam inde ab infantia Sebastianus spiritus ingentes, & belligeros præ se tulit. Ferè decennis commentarium

174

Eius vocato ad
transmigrandi ad
religionem.

175

Fratri eius di-
spat exitus.

176

Didaci Men-
doza mors.

177

B. Virgo illi ad-
stat.

178

Gaspar Loar-
tes Valentij
mortuus.

179

Io. Albotorus
Hispali.

180

Miseris subue-
niente solitus.

181

Sebastiani Re-
gis Lusitanie
mors, & pix-
toria.

rium natus bellorum à Carolo Quinto gestorum Lusitanicè scriptum, eius le- 182
tione non tenebatur modò, sed & incitabatur: sic ut totus ore incalesceret, Quam ad bel-
& videretur ardere. Principiē Caroli res gestas in Africa commendabat, se- lumi natus.
olim Aui facta imitaturum ferens: nec temere libellum ab sinu ponebat. Hæc 183
videns institutor eius Ludouicus Consalvius, vt erat prudentia, & sagacitate Eius nimiam
singulari, coērcere nimium illum ardorem, ac temperare sēnsim conabatur: ardorem Ludo-
sedulō quod licebat prouidens, ne quicquam ad oculos, auresque feruidi adoles- vicius Consal-
centis veniret, quod adderet fomenta igni. Itaque cūm aliquando Eborense studet.
Collegium iniisentem Regem Socij de more vario carmine excepsisse; Epi- 184
gramma, in quo mentio siebat Africa, tolli Consalvius iussit, ne ad Regis Sebastianus ex.
oculos perueniret. At ubi robustior Sebastianus cum eo suum de expeditione Africam medi-
Africana consilium communicauit; Ludouicus serio, grauiterque respondit in tatu.
hæc verba: Tria, Rex, conueniant simul necesse est, vt in Africam traiçere 185
ipsem cogites. Primum quatuor, aut quinque maribus liberis fundatum ha- Consalvius re-
beas Regnum. Deinde necessitas tanta vrgeat; vt ipsa periclitetur Lusitania,
nisi expeditionem eam suscipias. Postremò apparatum militarem in omni ge- trahere conatur,
nere, pecunia, exercitu, commeatu, omnino abundantem habeas. Horum si
quid desit; nullo modo de ea re cogitandum tibi est. Quæ sic dixit, vt æstum
illum generosæ, exultantisque adolescentiæ in præsens restinxerit. Sed paulo 186
post acrius incaluit. Quare nec potuit contineri, quin eas inspecturus oras Rex tandem in
anno millesimo quingentesimo septuagesimoquinto in Africam transmittenet, Africam trans-
mœsto supra modum Ludouico, tametsi iam se ab Regis consuetudine abstra- mittit.
xerat, & grauiter ex morbo laborabat, maximam patem, vt in loco demon-
strati, inde contracto, quod animum Regis per seque, & paucorum adulatio-
nibus (vt fit studio placendi) plus nimio incitatum videret. Ad quem etiam 187
herentem in Africa eas literas dedit, vt in Lusitaniam retraxerit. Ludouicō Consalvius per
demortuo. Mauritius Serpius, qui ei successit, nihilominus institut, vt ab teme- lietas cum re-
raria voluntate Regem dimoueret: sed vt minus auctoritate, quam Ludouicus voca: in Lusita-
niam.
valebat, & Sebastianus sententiam obstinarat; nihil effecit. Quod mirum non 188
est, cūm neque Cardinalis Henricus, neque Procerum Regni sapientissimi Mauritius Ser-
quique, neque demum Philippus Rex quicquam aut rationibus, aut auctoritate in Regis insti-
tuerint. Certe Mauritius tanto depugnauit impetu, vt omnino se ab Rege rutione succe-
stauisset auellere, nisi Moderatores vetuissent. Qui, si quam posset rebus adeo dit.
perditis opem afferre, tentare eum omnia voluerunt. Ita quānuis planè intel- 189
higeret, omnes ad interitum ruere, obtulit suum caput pro Rege, ac Regno, Mauritius Re-
sanctaque obedientia in sacrificium Deo: ac Sebastianum in Africam sequuntus, lequitur,
cum eo pariter cecidit. Hæc ita cūm sint, non defuere Scriptores historiarum,
qui tantè cladis partem Societatis hominibus imputarent: non solum falsò, 3
sed etiam contra omnem speciem tolerandi mendacij. Nam, vt omittam Re-
ligiosorum hominum Regi familiarium sanctitatem, atque prudentiam: quis 190
non vider, si quid hæc Societas commisisset, eam Lusitanorum Nobilitati sum- Sebastiani in
mo esse odio debuisse post Regis occasum? Quod tamen secus euénit. Quip- Africam expedi-
pe gnara Nobilitate quid in re esset: quam nullo Regis gratia violanda ref- ditio Societatis
pectu, utilia pro placentibus inculcare, & inconsultum illud belli consilium Patribus falsò
disturbare Patres conati essent. Quid potro fecisset Henricus Cardinalis, qui tribuitur,
ita Regis profectionem acerbè tulit, ita afflictus occasu est? Et tamen postea
Societatem impensis quād ante, amauit, protexit, ornauit. Illud quidam vi-
tio Ludouico vertunt, quod primos Regis annos bellicarum amore laudum
immodicè imbuerit: vt iam robustum cūm ille, ac ceteri de Societate coērcere
voluerunt, seri fuerint. Qui sane hoc arripiisse videntur, ne nihil dicentur.
Nam cūm homines de Societate & prudentes, ac piis fateantur, & conatos
reuocare ab Aethiopica expeditione Regem: consentaneum est nec puerum
immodicè incitasse: qui enim alioqui prudentes, quæ pietas ad id incitare
vnde mox reuoces? Neque id aliunde ipsi possunt, quam ex euentu argu-
mentari, quod longissimè à sapiente abest. Quid igitur? Num Rex is, cuius
impe-

190

imperium ad ultimas terras protulissent arma , arma continerent , sine imperatore gustu virtutis fuit alendus; vt quod ipse studium contemneret, id in subiectis quoque langueret : cum tam initum sit ad Principum mores popularibus fingi? Quid est autem illud, quod damnat immodicum? Num cuiuspiam in potestate Magistri est hoc in genere indolis modum ingenerare dissentibus, præteritum Magistri nunquam in bello versati, in finu pacis, & otij innutriti? Sed apparet calumniandi petulantia. Nam si forte Sebastianus languidus, segnisque bellorum, ac periculorum fugitans evasisset, quamuis conatus esset Ludouicus

191

Societatis ca-
lumna refelli-
ta.

192

Qd in Rege
spiritus bellicos
fouerant.

193

Societatis falsò
verò intolerandum
objecitas.

194

Sebastiani Re-
gis pudicitia.

195

Consalvius Re-
gem ad matri-
monium indu-
cere conatur.

ad spiritus martios excitare ; tamen id ipsum in præceptorem contulissent, tanquam virile Regis ingenium effeminasset : nec Regem belli, pacisque moderatorem; sed desidem ad vota facienda Monachum effinxisset. Quæ profecto probabilior fuisset calumnia: quod sapè, vti parentibus filii similes sunt; ita discipuli Magistris. Sed quia hanc indeos Sebastiani eripuit; ad planè pugnantia vertuntur. At qui causas in Rege ardoris huiuscem bellici curiosius investigant; an non potius, verique similius eundem aulicis tribuant, qui regiæ benevolentia iam potiti, atque assentandi studio intenti, adolescentem Principem per suum ipsum indolem ambitiosè penfarent: minus id prouidentes, seruare sibi se viam ad fauorem eius per ipsius ruinam? Quid quod disciplina domestica eò trahebat? Certè Ioanna Anstriaca Sebastiani Parens ex Hispania filio vix dum adulto nulla ferè alia mittitare crepundia , muneraque confuevit; præter gladios, clypeosque, & ferreas fistulas, ceteraque huius generis irritamenta genij militaris , quo satis per se proclini ab natura ferox, ac præceps erat. Illud

falsò verò intolerandum infamia additamentum est, qua Societatem ijdem autores aspersere: vt si mendacia iam sata non comprehendenderent; hoc certè ynum felicius proueniret, perditaque tum Lusitanie ream eandem faceret: quam opinionem in animis hominum vtcunque moliri velle videbantur. Nam affingere Patribus calamitatis eius publicè causam conati sunt, tanquam eorum consilijs Sebastianus, atque liberalius castimoniam amaret, eiisque percolenda gratia ab vxore ducenda pertinaciù abstineret: quod factum , vt ante suscepimus Regi heredem, periculosam illam expeditionem obierit. Sanè calumnia, vel repellente nemine, se ipsa ingulat. Quis enim credit affinitates, & coniugia Principum, arcana illa Regnorum prima, & potissimas necessitudines, quibus iura dominandi, & latiores ipso dominatu spes plerumque nituntur, pendere ab viris nullo imperandi suco imbutis, atque è cœnobio, quam ex aula politioribus: quibus religiosa modò simplicitas, & sincera sanctitas pro auctoramento dominz alieni voluntatis , ac benevolentia sit? Equisdi sui compendij speraret Societas ab Rege cælibe, quod non multò impensius obtinere ab marito posset? An non beatius eidem fuisset regiæ erga se caritatis, ac munificentia sortiri successores, quasi fauore Patris continuato in filijs, facile alumnis disciplinae sua futuri? Qui verò neglectus prudenter, attentæque sagacitatis (qua certè nota vix ne ab emulis quidem hic Ordo vapulat) amantissimum sui Regem, eundemque stirpis maleule supremum , & spem tantam populorum intempestiis consilijs ab cura propaganda prolis arcere? Id sanè explorato compertum, indolem Sebastiani ab natura initam mirè verecundam, incorrupteque pudicitia adeo amantem, vt eam à Deo quotidie precibus flagitaret. Sed sanè eius virtutem vitio veri moderatoribus, quæ demum confidentia sit? perinde quasi aut eorum culpa euenerit, quod is incestus non esset; aut illi castum simul & coniugem formare non possent. Neque Rex abhorrentem adeo animum gerebat à nuptijs, quas cum Regalibus feminis eo non insciante, simul etiam magno Pontifice Pio Quinto conciliante tentatas, Scriptores eius temporis tradidere. Quamvis, vt habent ea plerumque negotia inexplicabiles exitus, contigit, vt, quia caruit successestrū tractatio, difficultati rerum voluntatem Principis, & moderatorum eius auocamenta prætexerent improvidi correctores. Cum tamen re ipsa quantum Ludouicus Consalvius auctoritate contendenter, vt Rex coniugio matutus statim nuberet, in confessio tum apud omnes fuit. Cum enim ageretur de quadam

impari

impari genere femina, quod pari nulla tunc esset, in matrimonium adsciscendat; Ludouicus has ipsas Regi nuptias laudare non dubitauit: tolerabilius multò ratus ex maiestate Regia derogari quipiam, quam Regie sobolis successionem in discriben adduci. Porro si Ludouicus, vt falsi Interpretes autumant, à coningio Regio absterrebat; cum hic è viuis abierit, serè tribus ante cladem Africanam annis, cur toto illo tempore inuenem consultore vacuum non occuparunt, adegeruntque vt nuberet, id qui tantum curabant, sublato iam moratore nuptiarum? Quanquam infelicitis huiusc famæ, quæ Societatem in tantum inuidæ tunc adduxit, felix sanè causa, & prosperum fundamentum fuit: ingens quippe benivolentia, quam Sebastianus ab prima iam tum pueritia hereditariam à maioribus accepit, atque auxit aduersus moderatores animæ, ac studiorum suorum. Et Ludouicum in primis Consalutum non amabat modò, sed etiam obseruabat: nam præcepta eius obedienter excipere, neque segnius Rex Consalutus sacrificanti ministrit. 196

obedire, sàpè etiam facient ad aram regius adolescens, imo Rex idem, haud aspernatus obsequium, vltroque ad pedes eius abiectus, ipse inseruire, sacra ipse ministrare voluit. Sed nihil æque voluntatem Regis aduersus illum ostentauit (vnde major Societati crevit, vt apud plerosque estimatio, ita apud alios inuidia, quæ umbra illius est fatalis, & pertinax) quam quo sensu, & quam Regis dolor de exaggerato doloris ægritudinem eius, & mortem tulit. Agebat vñ cum regio Consalutui ægritudine, atque aula affectatoribus Ebora Sebastianus, dum Olissippone confitebatur morbo Ludouicus. Ergo sollicitus Rex, anxiusque mentis, frequentes vltro citroque comineare nuncios iussit, cum ægrotantem amicè salutatum, tum verò quid spei de ipso commodæ foret, sedulò relatum. Hac demum, & planè fraudatus, ingentem non modò haust animo dolorem, mœremque; sed præ se etiam vultu, atque habitu toto corporis tulus. Imò se racitè incusasse ipsum ferunt, haud nesciū, sui causa contabuisse hominem ex dolore animi nimio, ob priorem Africæ expeditionem, eiusque belli posteriora meditamenta, quæ ab eo constantius improbata, quam felicis impedita non ignorabat. Accepto dein mortis eius nuncio, specimen præbuit infueti, & in priuatis funeribus plusquam regij luctus. Nam procul ab arbitris inuoluiens ipse se in solidum intimi Conclavis, tres ipsas horas inaccessus omnibus, in mæsto, amaroque silentio perseverauit. Mox aula deserta, vélut pompam doloris Vrbi ostentans, per medium incessit, ita vt erat, atra, fluxaque ueste pullatus, caputque copertus lugubri cucullo, regiæ chlamidi ad humeros superducto, suspensoque. Hinc rectâ in Cœnobium Diuæ Virginis, cui nomen ab Spineto, extra pomarium Urbis abdidit se, tacumque illum diem impransus, ac propè incenatus, noctis verò plerumque insomnis, ac vigil, fenestræ soli occlusis, atque in ministerium, vicemque lucis accensa face, in colloquium admisso nemine, solitarius in magna mœroris scena transagit. Cumque primarij è Societate Patres accessu impetrato Principem adjissent, enixè rogatum, ne se, Vrbemque totam luctu funestarer, hominis causa priuati, & qui cœli iam gaudio frueretur; inflexa non parum ad quandam indulgentiam maiestate, respondit: imaginem illam insuetæ mœstitez mirari desinerent, insuetæ quippe iacturæ debitam: idque protinus meminissent, nullum sibi vñquam Patrem, præter vnum Ludouicum Consalutum aut cognitum, aut dilectum. Neque horum serè precibus, monitisne quicquam deferre voluit, donec quinos ipsos dies, quos explendo luctui destinauerat, in ea mœroris significatione consumpsit. His exactis, primo quoque tempore Olissippone Ebora venit, Ludouici sepulcrum reverenter inuistit, mortuale sacrum, funusque exequiale sè coram celebrandum rite curauit: fuitque pro laudatione funebri Rex idem mutus, ac modestus: argumentum illustre opinionis eius, qua virtutem, ac meritum instrutoris quondam sui complectebatur. Hæc regi in Societatem fatoris documenta, omisis alijs multo pluribus, quæ suis per historiam locis sparsa sunt, equidem aliquantò fortasse latius commemo-rari; vt potissimum, ac veram fallacis eius, aduersæque famæ causam semel in conspectum lectoribus darem. Tantæ siquidem, & tam vulgatæ significationes amo-

198
Quid se de ea
morte consolantibus respon-
derit.

199
Olissipponem ad
Consalutum sepul-
crum accedit, ac
veneratur,

amoris, vt in admirationem rapuere animos omnium: ita apud subitarios quosdam, & minus æquos rerum estimatores obtinuere, vt quicquid Rex aut olim fecisset, aut facturus in posterum esset, Societati, tanquam auctori, tribuerent; oblii, aut minus animo penitentes, illum pupillari iam ætate deposita, stipatoribus non minus obsequum, quam obnoxium, licet nunquam amorem, ac beneficentiam erga præceptores exuerit, excusisse tamen, vt plerumque contingit, obsequum, ac quod diu momorderat fraxum abieuisse, recepisse semet in principem, propriamque magis indolem, & consilia huic obsecundantia, quam magistrorum regimen respectare in futurum copile. Sed quicquid aliqui falsè commenti sunt; illud licet sine iactantia profiteri Sebastianio disciplinam plane optimam ab Ludouico contigisse: sed exitus præstare quis, nisi Deus potest humanarum Dominus voluntatum? Consaluius ea erat opinione virtutis, & prudenter, vt in Societate, qua viris sapientibus abundabat, Layno Generali Assistentis, hoc est unus è quatuor post Præpositum primis, in generali Conventu electus esset. Ioannes Tertius Lusitanus Rex multifariam inclitus, cum à Confessionibus sibi legit, & Ioanni Principi institutorem, Aiebatque Catharina Ioannis Regis Vxor, sibi ipsum Regem mandasse, ne quem Sebastianio, prater eum, præceptorem opponeret: eoque tantum, vt cum Roma acciret, Regina contendit. Tantus ergo vir priuatis omnino studijs vacuus, non spe terreni comodi ab tramite recto, non incommodi metu abductus, ita formandum suscepit Regem; vt in eam curam totus & mente, & animo insisteret. Cunctis in precibus, & sacrificijs eam rem Domino commendabat: permulta, vt tota in Societate fierent à Generalibus impetravit; illud insuper precatus; vt permitteretur sibi cuncta sua sacrificia in eam duntaxat causam referre. Ex quo facile intellexi est, quam piè, sancteque educatus Rex ille sit. Atque, vt hoc etiam exeti specimen, hæc præcipue capita Ludouicus ei grandissimo commendabat. Primum omnium, vt timorem Domini perpetuò conseruare, eiusque custodire præcepta. Tum daret operam, vt in omnibus oris acquisitione recens ditionis plurimum augeretur Christiana fides. Ad hæc Reginam Catharinam Auiam venerare in primis, ac diligeret, eiusque obtemperaret voluntati: aptos ad id sapè locos è diuinis literis, vel ex grauibus Auctoribus sententias ei proponens. Præterea curaret, vt vbiique suorum Regnorum vigeret iustitia, bonisque honos, malis pena redderetur. Denique ijs publica demandaret, munera, qui meriti essent, quique plus commendationis à virtute sua, quam ab necessarijs haberent. Eiusmodi inter monita enutritus Rex, libellum sibi ipse confecerat, in quem vniuersam administrationis formam descripserat, quam habebat in animo sequi. Neque hanc doctrinam Ludouicus è suo duntaxat ingenio, vsuque cum Deo promebat; sed ex Auctoribus quoque grauissimis, qui de Principum institutione libros ediderunt, quos & conquirebat, & terebat per diligenter. Ex quo labore duo in primis est consequutus. Primum, vt quoad Rex in eius disciplinis fuit, regnum optimè administraret, & spes, si postquam mors ipsum subduxerat, mortales fefellisset; nulla deberet in præceptorem nota redire. Cum, quæ calamitas, & mutabilitas est humanarum mentium, nimium sapè videamus discipulos, filiosque degeneres. Deinde coronam sibi apud Deum insignem peperit, & placidissimam in morte conscientiam, quod suo loco narravi: vt interrogatus articulo, numquid haberet, quod ad animi sui leuamen existimat apud Regem curandum; Dei grātia, nihil planè esse responderit: alioquin in sermonis adiecerit sub eundem articulum apertum scilicet, ac veracem, grates se magnis Deo agere, ob multa in se collata beneficia: sed præcipue, quod cum duorum Regum Ioannis Tertiij, ac Sebastiani confessiones audisset; multoque apud eos in honore fuisset, ac gratia; nunquam tamen hinc tentatus est, vt vel suis comodis priuatis, vel consanguineorum studeret. Et mihi quidem hoc vnicum duce clarius argumentum est, studiofissimum regie salutis, ac stirpis Ludouicorum fuisse. Nam si vir innocens, ac religiosus fuit, plane hoc suadebat virtus: si non ita bonus, suadebat studium erga propinquos, quibus Regis gratiam, vitam.

200

Consaluius
quanta fuerit &
Humanæ virtutis, & que
prudentia in So-
cietate.

201

Quanta præ-
terit, vt bene-
Regem institu-
ret.

202

Monita præci-
pua à Consal-
ui Regi data.

203

Rex sibi libel-
lam conscribit
ex Consalui
monitis.

204

Bona Regis in-
stitutionis fra-
gus.

vitamque conservare haud dubiè voluisse. Feramus igitur arcana Dei iudicia 205
equo animo, & veneremur, qui permisit seu studio gloriam, seu dilatandi Arcana Dei iu-
Christiani nominis, seu arcendi ex propinqua prouincia Turcarum imminen-
tium vires, cùm speraret Afrorum gentem magna ex parte viso Rege Seriphio, 206
quem reduceñdum in regnum sulceperat, cum exercitu redeunte ad eum tran- Quæ fortè mo-
lituram: audaciùs, quām consultiū suum caput, & progeniem regiam in discri- uerunt Regem
men vlrò coniecit. Patres vbi viderunt planè ei deliberatum expeditionis con- ad expediou-
filiū; non soldam Patrem Mauritium, sed & alios è Societate quindecim ad con- nem in Africā.
solandos, incitandoque milites periculorum socios addidere. Hi, quemadmo- 207
dum copiæ regiæ, partim substernint in classe, partim descenderunt in terram. Sexdecim è
Eminuit inter eos, qui descenderant Alexандri Villaregij caritas. Nam cùm cam missi.
vehementissimis torreretur ardoribus, quippe æstate summa, suopte ingenio tor- 208
rida Africa, & milites, præsertim germani, præ insolentia cæli, & æstus non Alexандri Vil-
solùm languore diffuerent, sed etiam grauibus corriperentur morbis; præsto erga milites,
erat cunctis, adiuuabat gradientes, tollebat in humeros, qui stare non poterant,
ad Nosocomium deferebat, alloquo, opera, alacritate recreabat. Isque de-
mum cùm prima in acie, ad conferendæ pugnæ signum, Christi Domini cruci-
fixi effigiem sustulisset, nec destitisset unquam intrepidi Christi militis animum
ostentare; in manus hostium cum ceteris Socijs, qui descenderant, venit, præter
vnum Mauritium, quem ferunt Sebastiani lateri summa fide, & constantia adhæ-
rentem, in acie cecidisse. Pro Sebastiani anima tanquam pro sex Collegiorum 209
fundatore, & aliorum promotore insigni, cuncta in Societate Sacerdotes singuli Suffragia à So-
vicina quina sacra facere iussi sunt, itidemque toties ceteri orare. Vbi funestus functo in belli
nuncius in Lusitaniam venit, summis, & infimis mœrore consternatis, Leo Hen-
ricus delectus à nobilitate est, qui Cardinali, ad quem Regnum pertinebat, in
Cænobio Alcobaza per id tempus commoranti, rem nunciaret. Aboeo Euerar- 210
dus, vt qui norat animum Patroni benevolentissimum, datis literis, ipso statim Euerardi literæ
initio institit, vt sic attemperaret studia sua erga Societatem; nulla vt in re eius ad Cardinalem,
alumnos ab institutis suis aliena vellet occupari: id affirmans summum regiæ be-
nignitatis, atque magnificentiæ pignus fore. Quod fecit Rex vetito Leone 211
quicquam negotijs ciuilis suscipere. Hoc eodem anno etiam Catharina Sebastiani Catharina Se-
auia vita cursum absoluit: quæ perpetuæ suæ erga hunc Ordinem benevolentiæ mortis, & laudes,
nequaquam obliterata, supremis quoque cum tabulis honorauit. Qui sanè honor 212
eò pluris æstimandus nobis, quòd cùm virtuti eximiæ implicitus esset, hanc ip- Eiusdem in
sam ex disciplina Societatis excultam nemo ignorabat. Nam ex ea cognitorem, Societatem be-
moderatoremque conscientiæ sibi delegit egregium virum Michaëlem Turria- 213
num, quo cum assidue versabatur, arcanaque pectoris, & negotia æternæ salu- Michael Tur-
tis communicabat. Ad hæc frequens in Templo Societatis erat: eidem in tan- tianus eidem
tum addicta; vt princeps, rerumque dominatrix femina non modo præsentiam bus.
illi suam exhibere, sed opérā quoque ac regium ministerium veluti locare non 214
erubesceret: suis quippe manibus gestiebat telarium ipsa fatigare, cœlesti exor- Regia Elisabet-
nanda hostiæ pretiosa ex auro, picturaque textili velamenta conficeret, sacræ laudes, & in Societa-
confundiendis linteolis, quæ diuino corpori in ara substernuntur laborare, ijsdemque tem caritas.
amyli tremorem per se ipsa illinere: quæ iam obsoletiora, quām vt cœleste my-
sterium decerter, Elisabetha Infantis Duattis vxor, exemplum Catharinæ fe-
quuta, suis, & ipsamet manibus vna cum regali sobole eluebat, purgabatque, fa-
cta ijs ab summo Pontifice sacras hasce telas contrectandi potestate. Ita regna-
trix ea familia diuinum obsequium ab Societatis benevolentia, studioque nun-
quam separabat. Cuius illud quoque fuit locupletius documentum. Cùm enim
ab Ioannis Regis obitu Catharina, Sebastiani neporis adhuc imperio immaturi
vicem gereret, regnumque administraret, publico bono consultum pœnauit, ve 215
scholas Theologie facultatis, quæ in Academia Comimbricensi explicabantur, Academia Co-
interpretandas omnes, curandasque Societati tribueret. Neque rem amantiū Comimbricensis
excogitauit, quām perficere conata est. Nam accito in complementum magis, tali proponua-
quām arbitrium deliberationis huius Michaëli Turriano, cùm consilij sui ratio-
tur.

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

B b

nem

nem exposuisset; is qui Prouinciam vniuersam cum potestate moderabatur, exemplo adductus Sancti Ignatij, qui non multo ante oblatam sacra Inquisitionis administrationem eodem in Regno defigerat, qua erat & modestia, & auctoritate, persolutis demissè gratijs, excusatoque munere grauiore, quām ferendo Societas esset; rogauit, vt pro summa sua in eam caritate, ne vellet ipsam tanti honoris inuidia fatigari: siquidem quā à pluribus emulatoribus expetuntur antelatum opprimunt, si præsertim in possessionem ab alijs iam occupatam immittitur: non deesse in toto Regno viros virtute, & doctrina præstantes, qui tueri Academias dignitatē facile possent: illis sua maiestas vti pergeret: Patribus fatis fore honoris, & muneris, si laboriosas Grammaticæ scholas, quibus initiati nuper fuissent, & quas ambiunt oppidū pauci, procil ab odijs explanarent; diuinæque gloriæ, ac Ciuium commodis inferuient. Quo religiosa moderationis exempla sagax, ac virtutum intelligens Regina non sine admiratione delectata, votis eius indulxit, ac Societatem oneri destinato, non minore benevolentia, quām qua subijcere voluerat, demum exemit. In Angolana missione iam paupratim inter Aethiopes diuinum semen propagabatur. Hoc primū anno baptiſmus celeberrimus in Oppido Sancti Pauli Loanda Insula altero die Paſchæ ap- paratu splendido peractus. Deduxere Patres Cathecumenos ordine, cum ardentia candela in altera manu, & ramo palmae in altera, inter varium carminum, sonorumque concentum. Septuaginta erant numero candidati Aethiopes. Quæ species ita commouit populum; vt alij Pagis venirent vltro accersitum Patres, vt ad ipsos quoque baptizandos accederent. Adeo missis parata erat copiosa, nisi obstat legentium paucitas. Nec multo post magnum factum est damnum obitu Patris Garzia Simoni. Publico quasi luctu mortem eius indigena prosequiti: quibus non solum quasi Pater ynicè carus, sed etiam miraculo erat, quod ipsorum lingua eos alloquebatur, erudiebat, audiebatque conſten- tes. Quarto Idus Maij ritè Ecclesiæ communitus præſidijs Aethiopicos aſtus cum cælesti amicitate mutauit. In eius locum Pater Balthasar Barrera summissus ē Lusitania.

216
Societas cas-
renuit.

217
Angolæ missio.

218
Solemi pom-
pa Baptiſmus
muniſtacur.

219
Garzia Simo-
ni: mois, &
laudes.

220
Balthasar Barre-
ra illi iuſſectus.

221
Salſettæ ab I-
dalcano bello
vexatae.

222
Neophytorum
tolerancia.

223
Salſettæ & mor-
bis tentatae.

224
Christophori
Aloysii, & An-
tonij à Costa
mois, & laus.

225
Et Petri Al-
phonsi chirur-
giz peritii.

Interrupit Evangelij progressum hoc quoque anno in Salſettis prope Goam strepitū belli. Nam cum ex anni superioris rebellione res ad pristinam quietem prope emerſiffent; grauius contra ipsam Vrbem, & Insulam Goam mouit bellum Idalcan, cuius ditioni Salſettanæ terræ continentis primæ motum senile. Inde coacti Patres Goam ſeo recipere, Christianis magnam partem sequatis, perque Pagos Insulae, & paræcias diſtributis, diuinis, humanisque ſubſidijs præſto fuere. Egregium constantia ſpecimen dedere Neophyti tanta in calamitate, non ſolum aequo animo patria ſede, copiolisque relictis; ſed aliqui etiam legis diuine cauſa ſeruitutem, cruciatus, ac necem perpeſſi. Accessit ad militarem vexationem morborum quoque acerbitas, qui fuſi per Urbem nullam neque interdiu, neque noctu Patribus requiem dabant: cum ferè nemo fatis conſcientiae ſuę factum arbitraretur, qui ſupremo tempore non apud illos peccata depoſuiffet. Collegio verò gratiiter occupato, Coccin pars Sociorum tranſlata eſt, miſſo pariter cum diſcipulis philoſophic Magiſtro: aliquot etiam, tanquam annum tributum, meliori vita traditi. In hiſ fuere Christophorus Aloysius, & Antonius Acosta: ille oræ Piscariae, hic Salſettano Collegio præfetus. Vtrumque Indi Christiani, tanquam parentem luxere. Amabant quippe eos ipi amore vere paterno, inque laboribus eorum cauſa obeundis, in Mapalibus, in periculis denique, & infectionibus ſuſtinendis triumphabant. Acosta olim ē Lusitania inter Patres ad Abassinos profeſturos aduectus, etiamnum cupiebat primam obedientiæ destinationem exequi, prouinciamque illam tam laboriosam, ac ſterilem attentare. Præter hos Petrus Alphonsus obiit chirurgiæ apprime peritus: qui in Societatem admittiſſus Scholasticus, Sacerdotijque curâ maioris, diuinæ laudis, ac ſuę humilitatis ſtudio poſthabitâ, duos & viginti annos pri- mū Goę, dein in Salſettis, cum tranſlatum eō Nosocomium eſt, indigenis ægrotis curandis pari caritate, ſcientia ac felicitate operam impendit: que tanto

tantò salubrior prædicatio fuit ad lucrando Christo Indorum animos : quanto pulchrior est forma pietatis rebus, quam verbis expressa, mouentque magis spērata bona, cūm præfens quoque fructus commendat. Nam cūm Ethnicos æquè exciperet benignè, diligenterque curaret, quam Christianos ; capiebantur homines nouæ exemplo caritatis, & religionem talium. magistrum operum hinc

quasi-ex fideli nota aestimantes, vltro completebantur. Et quidem tanta erat 226
opinio inter infideles Salsettani Nosocomij; vt cūm in superiore bello Mauri Ecclesiæ vaillantes
clesias erentes ad id venissent, reueriti sint, nec aucti contingere : quod di- Mauri Eccle-
cerent illam domum Dei esse, & caritatis. Susceptra etiam frugiferæ in primis pacant. sias vaillantes
Nosocomio

excursiones ad præsidarios milites arcum Onoris, Barceloris, & Mangaloris, 227
vbi penuria Pastorum, quibus annum iam quartum carebant, obruti peccatis milites in præ- Missiones ad
iacebant milites. Tot inter aduersa tamen aliquid etiam profecit Euangelium. fidj's arcum.

Neptis Mealis, ad quem Idaleanis regnum pertinet, ad fidem perdueta, & ba- 228
ptizata est magna pompa sexto Kalendas Nouembri. Eodem die post meri. Neptis Idale-
ni solenni pō-
dium Rodulphus Aquauia priuatim viginti homines sacro fonte abluit, quam pa baptizatur.
primum cupiens suæ culturæ primitias Deo offerre. In his fuit vir Maurus ge- 229
nere, qui nullius mortalis suauis petitus venit baptismum ex Blegate, quam Rodulphus A-
oeyssimè expiari cupiens, quod, vt aiebat, nesciret quando esset moriturus. Ec- quauia labo-
ce autem statim à baptismo, ita soluta est narium vena; vt cum immensa copia sanguinis supre- rom suorum
mo spiritu emissio, eodem tempore in militantem, triumphante- primos legit manipulos.

que Christi Ecclesiam adscriptus sit. Sed locus postulat, & personarum claritas, 230
vt adiutorum ex Europa Sociorum hoc anno distinctius fiat mentio. Primum in prædicta Maui singula-
Aloysij Ataidij secundum ad Indicam administrationem pro Rege tendentis fla-
gitatu, Pater Melchior nuper in Lusitaniam adiectus ex India, vt ibi Provinciæ 231

eius negotia procuraret, reuertit, ei quo Christopherus Castrius socius addi- Ex Europa in
tus. Deinde nono Kalendas Aprilis quatuordecim tres in Naves distributi, Indiam veniunt
lecti omnes discessere. In Nau Sancti Georgij ibat Martinus Sylvius, qui Ro- P. Melchior, &
mam venerat Provincia Indiæ Procurator, Rodulphus Aquauia, Franci- Christopherus
fus Pafus, & Georgius Caruallius, nuper Sacerdotio in Lusitania initiati, & Caltrius.

Rogerius Beruottus Belga adhuc Nouitius. Omnes ad magna in Dei gloriam Tum Martinus
molienda animos ingentes ferebant. Sed præcipue Rodulphus, qui eam expe- Silvius, Rodul-
ditionem, cūm Romæ iam tertium annum daret operam Theologiae in Collegio phus Aquauia,
Germanico, magnus ad eius iuuentutis virtutem, ac doctrinam adiutor, sum- Francicus Pa-
mis precibus impetrarat, præcipue martyrij cupidine : ita ab mortalitate, ac silius, Georgius
sensu carnis abstractus, vt ne signifacaret quidem eam voluntatem Claudio pa- Caruallius,
trato suo, quem nec Pater Generalis super ea re consuluit. Adeo perfectè sum- Rogerius Beru-
ma ratio, & Dei gloria administrabat omnia, nullo respectu terrenarum necessi- ottus.

tudinum. In altera nau, quæ Sancti Aloysij nomen habebat, Eduardus de 232
Sande, Michaël Rogerius, & Balthasar Siguera Sacerdotes, Matthæus Riccius Tum Eduardus
nondum Sacerdos, & Dominicus Ferdinandus rei domestica adiutor. In ter- de Sande, Mi-
tia, cui nomen a Bono IE SV, tres item Sacerdotes Nicolaus Spinula, Lupus Balthasar Sigue-
Abreus, & Georgius Ferdinandius, cum Ioanne Gerardino adiutore vita do- ra, Matthæus
mesticè vehebantur. Quo ex numero præcipuum claritatem adepti, Rodulphus, Riccius Domi-
qui martyrij lauream in Salsettis reperit, Michaël Rogerius, & Matthæus Ric- niacus Ferdinandius.

ciius, qui primi in Sinarum mediterranea penetrarunt. Omnes secunda nau- 233
gatione vi, & magno vectoribus toto cursu adiumento fuere : qui cūm di- Tum Nicolaus
lperita inter se haberent munia, sua quique in navi, Rodulphus præcipue cu- Spinola, Lupus
randis ægroris occupabatur. Goam vbi peruenere ; singulari missos Dei instinctu Abreus, Geor-
Provincialis professus est ad componenda nonnullorum lenitate laborantem gius Ferdinandius, Io. Gerar-
domesticam disciplinam : nec dubie adiuisse Euerardo Deum tantæ homines vir- dinus.

tutis vt legeret, mitteretque eo rerum articulo : quemadmodum adfuerat, cūm misericordia spoliatae foneribus Provincia cum Valignano tantum præter opinionem omnium supplementum. Neque recens adiuteti ad cetera solidum, verum etiam ad studia literarum excitanda opportuni fuere : ac Rodulphus absoluenda philosophia, reuocatis Cocino studiofis, præpositus est : Michael Rogerius in oram pi-

scariam missus, statim vti cupiebat labores in Dominica vinea exorsurus: Franciscus Palius Collegij minister creatus. Ceteram per Indiam Borealem iuxta & Australem satis res bene gesta: sed maximè in Insula Salsetta ad Bazainum, vbi duo toti Pagi ad fidem conuersi. Bazaini Emmanuel Texeira Rector magnum sedauit inter Vrbis, & Classis præfectos dissidium: indè ortum, quod quædam

235

Emanuel Texeira componit
dissidium inter
Vrbis, & Clas-
sis præfectos.

236

Pompa in de-
dicatione Ec-
clesia Angama-
lensis.

scenam mandata Classiarij contempserant. Iam vrimque ad bellum ci-
uile animi exarserant, nec erat facile viam inire compositionis. Sed Deus nolue-
tantam Diabolo, & hominibus christiani nominis hostibus creari latitiam, vt Lu-
stianorum vires non partim attrita, se protersus ipsæ conficerent. In ora australi
cepera apud Thomæos christianos superiore anno statio iam suos ferebat fructus,
præsertim in imbuendis catechismo pueris. Conciliavit gratiam vniuersi popu-
li Angamalensis Ecclesie, que assumpta Deipara dedicata est, celebratus ma-
gna pompa Cocinensis Patrum opera anniversariū dies. Detulere Cocino
ad Templi, & Sacerdotum ornatum quicquid in sacra supellestili habebant spe-
ctandum: adductis ad canendum, quibus vtebantur peritis sine voce, sine fistu-
lis. Hi more latino cum vespertinas preces peregrissem, qua tum primum ma-
gna populi voluptate auditæ ibi sunt; suas suo ritu peregeré Catenaes. Tum
denunciata est indulgentia, quam Pontifex concesserat. Postero die sacrum
magna ceremonia Patres exequuti supplicationem instituunt. Effigies Laureta-
ne Virginis præferebatur: duo chori, alter latinè, alter chaldaicè Davidicos
psalmos alternis canebant. Subinde Catenaes suo ritu sacrificium peregere:
habitaque concione ab uno è Patribus, cur Romana Ecclesia sub vnicā tantum
forma diuinam Eucharistiam præberet laicis; eo modo plus mille communica-
runt: canentibus interim cādem alternatione hinc Latino choro, inde Chaldaicè

237

Goz Franciscus
Dionysius Re-
ctor Cocini.
Lazarus Lo-
pius Conciona-
tor deficiunt à
Societate.

238

Dionysius Co-
cino profugit;
Lazarus ad Do-
minicanos se
transferrit.

239

Lazarus apud
Augustinianos
deponitur. Inde
fugam capescit
in Lusitaniam.

240

Dionysius capi-
tur, & inter
Tyrones repo-
nuntur.

241

Domum dimit-
titur.

242

Gregor XIII.
duas Societati
Apostolicas li-
teras concedit.

243

Nostris India
ad Carthusia-
nos transire
non possunt.

co, incunditate populi maxima. Inter hæc Cocinensis Collegij, & Goani ob-
scurem auctoritatem Diabolus conatus est, Francisci Dionysij, & Lazarii Lopij
defectione. Dionysius Collegio prærerat Cocinensi. Lazarus plausu populi non
mediocri Goz concionabatur. Vterque iam dudum in consuetudinem secula-
rium se effusus dabat: inde paulatim in eorum, quos coercere debebant, trans-
gressi mores, licentiae, quam quarebant, mutandi Ordinis voluntatem obti-
nunt. Tanquam ad Carthusianos transiturus Dionysius Cocino profugit. La-
zarus ad Dominicanos Patres se confert. Hi virum doctrina, & facundia no-
tum, rati tranquillandi animi, ac perfectionis studio agi, suo statim habitu or-
nant. Rodericus Vincentius Provincialis ne impunitas vniuersis multorum labefac-
taret constantiam, postquam alias frustre tentarat vias, ad hominem recuperan-
dum, pontificio diplomate, & concessis eo adiumentis vtitur. Quibus factum
vt Didaci Menesij, quem Rex Gubernatorem post Barretum nominarat, indol-
gentia, deponeretur apud Augustinianos, dum causa amplius cognosceretur.
Inde sibi timens Lazarus clanculum fuga elapsus tandem in Lusitaniam nauiga-
uit: iam ne mutare posset Ordinem valetudinem obtendens. Dionysius in Pro-
vincialis manus cum venisset, & quod pœnitentiae edebat signa; inter Tyrones
refungi cepit. Verum quia mores non mutabat, antequam rursus maiore cum
Societatis nota quicquam committeret; iussus est suas res agere. Erat hominis

Castellani filius, sed ex matre Cafra, ex qua colore, & oris figuram ferè trax-
erat. Sat habebat literarum, & consilij: eam ob rem Valignanus cum inuenisset
in Collegio Goano iacentem ad consultationes adhibuit suas, & mox Cocinensi

Collegio, præsertim penuria hominum urgente, præfecit. Sed euentus docuit,
non semper communem rumorem spernendum. Horum fuga, & turbæ fecero,

vt Gregorius Pontifex Romæ duas Societati apostolicas literas concederet. Al-
teras, quibus grauiter dolens diploma Pij Quinti contra Societatis Apostatas,

non perinde acceptum, vt debuit, illudque confirmans, omnes in posterum
tergiuersandi causas succidit. Alteras, quibus degentibus in India transitum
ad Carthusiam obstruit: cum iam longo doceret experimento ylus, præsertim
in Brasilia, postquam laborum Indicorum tedium, specie recessus ad contempla-
tionem in oras meliores remearant, plerosque omni religionis cura omissa, selec-

licen-

licentiae mancipare: ac si qui ad Carthusianos transirent; eos vel non perseuerare, vel adeo turbulenter, & segniter; vt nullo suo protectu, ceterorum Monachorum pacem, disciplinamque perturbarent. In ora Trauancorensi

venerationem auxit rebus diuinis insignie miraculum. Cum Regulus iussisset tres Eccl

clesias incendi, metum obtendens, ne in arcis Lusitanorum euaderent, quam-

uis ex palea, & arborum ramis constarent; Crucem quoque iuxta constitutam

Barbari conantur incendere: cumque aggesta circum palea, & arida materia

vehementer ardente, ignem Crux non comprehendenter, deiecere ad terram,

& in altari, quod Ecclesiaz fuerat stratam, rursus magna vi pabuli flammæ apti-

simi aggesta conantur absumere, sed frustra. Itaque in admirationem versa

gens abfuit incepto, reque cognita Christiani eundem in locum venerandum

signum restituere, multò etiam quām ante religiosius adorantes. Illud nihilominus mirum, ac celebre fuit diuinæ vindictæ exemplum. Præfectus, qui sacras

ædes incenderat, ambobus luminibus captus est. Quin illud quoque animaduer-

cum est. Quandiu Christiani illi earuere sacrificio diuino, ob incensas Ecclesias,

cum omnes piscatu vicitent, nihil capere potuisse: at eo die, quo primum re-

stituta Ecclesia sacrum factum est; immensam vim piscium captam, eamdemque

qua olim fuerat, postea libertatem perseuerasse. Hæc quanquam ad annos su-

periore non dubito pertinere; cum certus locus non liqueat; in hunc conieci,

in quem Cociensis Collegij literæ retulere.

Tertio Nonas Iulias Machao quaterni Patres, Fratresque in Iaponiam

descenderunt, nauigationis opportunitate undecim mensibus expectata, uno

Tyrone in eandem expeditionem misso, Machai piè vita perfuncto, Sacer-

dotum tres Itali erant. Paulo serius discessum est portu est, nec sine metu

tempestatis: cum iam ventus, quem Typhonem vocant, in eo tractu perni-

cibilis, dedisset argumenta sui exortus, eoque timeretur pestilentior, quod

aliquot annos prope filuerat. Postridie Iduum Iularum quinquaginta leu-

cis procul Iaponia subsolanus exortus nonnihil vndarum exciuit. Sed ti-

mebatur plenilunium, quod instabat, nec sine causa. Tertio post die ecce Ty-

phon tanto strepitu, & furore; vt omnes statim animum desponderent. Erant vndis scapha-

tres Nautæ in Scapha, ad quos cum quatuor summissi essent auxilio ad exha-

riendam aquam quam ingerebant fluetus; cum neque hi possent obistere; dum

vociferantur miserando clamore, frustra auxilium implorantes, absorbetur Sca-

pha, & illi sparsi, fluctuantesque per vndas cernuntur. Quorum duo, qui Chri-

stiani erant, probique aliquandiu spectati manibus sublatis in Cælum, se Deo

supremo illo tempore commendantes. Clamor repente in Nau iubentium

præcidi funem, ne pondere mersa Scapha Nauem vrgeret: ac pro se quisque

ex paucorum casu suum præcipientes exitum; rationes animæ sua raptim com-

ponere. Patres proposuere Deipara effigiem ad Nauis malum. Ad eam singuli

itare cum ploratu, ac gemitu percutientes peitora, publicè sua crimina euul-

gantes, & ad se tempestatis trahentes causam: alijs attonitis, ne ad id quidem

restabat animus. Quidam in Naucleri vultum intentis perstabant oculis. Is vti

fluetus, & impressiones variè ingruabant, ita alternabat colores: adeo intentis

in clavi moderatione declinando maris incursu, expromendisque ultimis artis

viribus; vt totus ad id collectus, nec hisceret, nec respiraret. Prædixerat nisi

dolonen (id enim tantum velorum habebant) ventus infringeret; velle cur-

sum dirigere in Coriam, quæ Insula est procul Iaponia Barbarorum crudelitate

insignium, vt saltem captiuitate naufragium redimerent. Sed dolo, in quo uno

spem habebant, paulò ante clausum diem frangitur, ac subinde gubernaculum.

Ita Nauis plane ludibrium ventis, insanoque mari relicta; Patres, Fratresque frangitur.

fese complexi vnum conueniunt in globum pariter morituri: itidem ceteri ve-

tores fese inuicem, & Nostros amplectuntur. Vosque beatos, aiebant, quos

non argenti in Iaponiam sitis vehit, non hunc in locum quicquam mortale, sed

tantum religio adduxit. Vos quidem prope Martyres occumbitis. Hæc cum

dicerent, quidam militum, ac iuniorum applicabant se ad eos, vt pariter more-

rentur,

rentur. Nec omnes diuinæ eius lucis radium sterilem reddidere, vt infra narrabo. Iam grauiter gemebat nauis. iam fragor conuassatorum laterum, stridor, sibibusque procellæ, conuuli murmur Oceanus, vndarum irruentum moles, ac fremitus grauius ipsa morte exanimabant. Plerique se abdiderant in penitus reposta, ac cœca loca, stratosque viuos quodammodo sepelinuerant: alij circundatis collo arctè Rosarijs, expiatisque confessione animis, fortius expetabant supremum momentum. Socij se inuicem adhortati, oblatis ijs ærumnis pro Purgatorijs pœnis, rogantes Dominum, ne ex eo numero, quemquam vellet palma expertem fieri, exercendis Theologicarum virtutum actionibus, imploranda Beatissimæ Virginis, ac suorum quisque Cælestium patronorum ope occupabantur: identidem ad Deum orantes: Non mea voluntas, sed tua fiat. Ecce autem repente altera parte immensæ vndæ dorso surrecta, altera in hiatum delapsa, sic in latus Nauis inuertitur; vt carchesio æquor flagellaret. Tum omnes tanquam supremum, Deus miserere, inclamantes corruunt: haud dubie porrò prouoluendi in Salum, ni transuersa tabulata ruentes tenuissent. Nec tamen alia defuere pericula. Vnus Lusitanorum forte ita in arctum inseruit collum, vt nec se expedire, nec vocem mittere, aut spiritum posset, mox suffocandus, nisi Pater Antonius Prænestinus memor Christi caritatis, vel cum sua vita discrimine, opem ei tulisset. Bis præterea nauis tota sub vndis fuit. Tandem cùm iactura facta, & alijs artis nautica leuamentis paulò melius iactationem ferret, quamvis nondum spes vita redisset, dies illuxit, & forte erat Dominicus: cumque luce concidit ventus, conqueuit tempestas. Fit gratulatio Numini, & Cælestibus, exiliunt, qui se abdiderant, è latibulis; quasi rediunii è sepulchris: mutuos ruunt in amplexus: se inuicem, quasi frates eodem natali renatos, intuentur: suos quisque casus commemorant. Sed lætitiam noua cura interpellat. Die aliquantum adulta terra appareat: verum non Iaponia, sed Coria. Vbi cognitum diuini quidem beneficij fuisse dolonem fractum: qui si persistisset; paucis horis compulisset in siccum Nauim. At moror recruduit, tanquam ex furore maris tradenter in hominum crudelitatem. Neque enim erat, quo Nauis regeretur spoliata gubernaculo, antennis, ac velis, malo protra frato, lateribus conuassatis. Ad hæc deficiente iam aqua, & commeatu, impendebat famæ. Nauarchus, & milites accedendum ad Insulam putabant. Posse, cùm trecenti serè idonei pugna adessent, locum aliquem muniri, & interim aquam peti, ac nauigiole ex materia nauis concinnato accersiri auxilium è Iaponia: præstare enim cum hominibus pugna in terra, quām cum inexpugnabili fame, ac siti inter vndas. Quid enim fore, si ita exarmata, & lacera oneraria mare quiequam moueat? Contra Gubernator, & alij quidam, Deum non extraxisse tantum numerum hominum è fauicibus marinorum monstrorum, vt essent præda Barbaris: terram perægrè adiri posse: milites distributos ad nauis, & aggeris defensionem neutri pares fore. Quò vero irent aquatum, cùm nemo esset locorum peritus? Quid si procul aqua petenda? Patres noluerunt sententiam dicere, quanquam miro terra desiderio tenebantur: sed rem Domino precibus commendabant. Sub vesperam ortis ab terra ventus nauim cepit repellere: qua vsls opportunitate Gubernator: Inuigilate, inquit, commeatui, at præsertim aquæ dispensanda: istinc nostra pender salus: non est nobis, nisi in Iaponiam descendendum. Ita vix diuidi ceptum panis, & aquæ in octonos viros, quod vni latis alioqui foret. Cum ea inedia Nau modò præiente puppi, modò ex lateribus pulsa modicis progressionibus tandem ad Insulam Iaponiam Iuquiximam peruenere. Hic iactis anchoris, cùm iam vacaret minora sentire mala; nouus Mercatores projectis ex mercibus dolor incessit. Fuere quos in ea tempestate ita ludibria mortalium rerum exaturarunt: vt ad certiora conuerso cursu negotia, deuouerint se Societati: quorum recepti aliqui, alij in adventum Patris Visitatoris dilati. Iuquixa quinque leuis Firando distat. Quiccos subleuan-re cognito Patrum aduentu, Sebastianus Confalvius, qui Firandi fedem habebat, accurrit, aliquid ad miseros recreandos ferens. Inde tandem in Bungum peruc-

253
Mortem expe-
ctannum pic-
tas.

254
Marinæ aquæ
supremam ma-
partem qua-
fiant.

255
Bis nauis tub-
vndis fuit.

256
Tempesta se-
datur.

257
Nouam perticu-
lum.

258
Vana, & contra-
ria confilia.

259
PP. sententiam
suum non aperi-
unt, sed rem
Deo commen-
dant.

260
Iaponiam te-
neat, Iapponi

261
Sebastianus
Confalvius Fi-
raundo accedit
ad nouos So-
cios subleuan-

rebus. Nec omnes diuinæ eius lucis radium sterilem reddidere, vt infra narrabo. Iam grauiter gemebat nauis. iam fragor conuassatorum laterum, stridor, sibibusque procellæ, conuuli murmur Oceanus, vndarum irruentum moles, ac fremitus grauius ipsa morte exanimabant. Plerique se abdiderant in penitus reposta, ac cœca loca, stratosque viuos quodammodo sepelinuerant: alij circundatis collo arctè Rosarijs, expiatisque confessione animis, fortius expetabant supremum momentum. Socij se inuicem adhortati, oblatis ijs ærumnis pro Purgatorijs pœnis, rogantes Dominum, ne ex eo numero, quemquam vellet palma expertem fieri, exercendis Theologicarum virtutum actionibus, imploranda Beatissimæ Virginis, ac suorum quisque Cælestium patronorum ope occupabantur: identidem ad Deum orantes: Non mea voluntas, sed tua fiat. Ecce autem repente altera parte immensæ vndæ dorso surrecta, altera in hiatum delapsa, sic in latus Nauis inuertitur; vt carchesio æquor flagellaret. Tum omnes tanquam supremum, Deus miserere, inclamantes corruunt: haud dubie porrò prouoluendi in Salum, ni transuersa tabulata ruentes tenuissent. Nec tamen alia defuere pericula. Vnus Lusitanorum forte ita in arctum inseruit collum, vt nec se expedire, nec vocem mittere, aut spiritum posset, mox suffocandus, nisi Pater Antonius Prænestinus memor Christi caritatis, vel cum sua vita discrimine, opem ei tulisset. Bis præterea nauis tota sub vndis fuit. Tandem cùm iactura facta, & alijs artis nautica leuamentis paulò melius iactationem ferret, quamvis nondum spes vita redisset, dies illuxit, & forte erat Dominicus: cumque luce concidit ventus, conqueuit tempestas. Fit gratulatio Numini, & Cælestibus, exiliunt, qui se abdiderant, è latibulis; quasi rediunii è sepulchris: mutuos ruunt in amplexus: se inuicem, quasi frates eodem natali renatos, intuentur: suos quisque casus commemorant. Sed lætitiam noua cura interpellat. Die aliquantum adulta terra appareat: verum non Iaponia, sed Coria. Vbi cognitum diuini quidem beneficij fuisse dolonem fractum: qui si persistisset; paucis horis compulisset in siccum Nauim. At moror recruduit, tanquam ex furore maris tradenter in hominum crudelitatem. Neque enim erat, quo Nauis regeretur spoliata gubernaculo, antennis, ac velis, malo protra frato, lateribus conuassatis. Ad hæc deficiente iam aqua, & commeatu, impendebat famæ. Nauarchus, & milites accedendum ad Insulam putabant. Posse, cùm trecenti serè idonei pugna adessent, locum aliquem muniri, & interim aquam peti, ac nauigiole ex materia nauis concinnato accersiri auxilium è Iaponia: præstare enim cum hominibus pugna in terra, quām cum inexpugnabili fame, ac siti inter vndas. Quid enim fore, si ita exarmata, & lacera oneraria mare quiequam moueat? Contra Gubernator, & alij quidam, Deum non extraxisse tantum numerum hominum è fauicibus marinorum monstrorum, vt essent præda Barbaris: terram perægrè adiri posse: milites distributos ad nauis, & aggeris defensionem neutri pares fore. Quò vero irent aquatum, cùm nemo esset locorum peritus? Quid si procul aqua petenda? Patres noluerunt sententiam dicere, quanquam miro terra desiderio tenebantur: sed rem Domino precibus commendabant. Sub vesperam ortis ab terra ventus nauim cepit repellere: qua vsls opportunitate Gubernator: Inuigilate, inquit, commeatui, at præsertim aquæ dispensanda: istinc nostra pender salus: non est nobis, nisi in Iaponiam descendendum. Ita vix diuidi ceptum panis, & aquæ in octonos viros, quod vni latis alioqui foret. Cum ea inedia Nau modò præiente puppi, modò ex lateribus pulsa modicis progressionibus tandem ad Insulam Iaponiam Iuquiximam peruenere. Hic iactis anchoris, cùm iam vacaret minora sentire mala; nouus Mercatores projectis ex mercibus dolor incessit. Fuere quos in ea tempestate ita ludibria mortalium rerum exaturarunt: vt ad certiora conuerso cursu negotia, deuouerint se Societati: quorum recepti aliqui, alij in adventum Patris Visitatoris dilati. Iuquixa quinque leuis Firando distat. Quiccos subleuan-re cognito Patrum aduentu, Sebastianus Confalvius, qui Firandi fedem habebat, accurrit, aliquid ad miseros recreandos ferens. Inde tandem in Bungum peruc-

peruc-

perneſti, vt ediscendæ linguae operam darent, reperere cuncta in gratulatione 262
ob recentem Senioris Regis baptismum. Quippe mira in Ecclesia Bungensi In Bungum
rerum vicissitudo fuit hoc anno. Nunquam sic alternatim lata tristibus conser- veniantur.
ta sunt: nunquam nec magis profectum, nec plaga maior accepta. Cicatondonus
nus non potuit concoquere, vt Simon Cicatora, cuius baptismus superioris an- 263
ni tempeſtatem exciverat, perſueraret christianus. Quare diu, multisque iam à te ad-
modis fruſtrâ conciſum, abdicavit, eiecit: Quem Patres domini receperere. pratum Simo-
Tum cum ſorore ſua Regis senioris vxore (quam Iezabelem ob mores Iezabeli pelli).
princeſe ſimiles, nominabant Christiani) cumque alijs paris ſuperſtitioſis manci- 264
pijs coniuratione inita, delere funditus Christianum nomen decrevit. Occinit Cum Iezabele
aſſidue ſeniori pariter, ac iuniori Regi, & multis coniuratis falsis testibus, noua ira Christiana
religionis nomine proditionem ſtru: nouos iſtos cœlestis Regni prædicatores nos.
Iaponia Regnis infidiari. Ea cauſa laborum tantum fuſcipere in faciendis Chri- 265
ſtianis; vt cum idoneum numerum ad ſeſe traxerint, accerſant Classem ex India, Falsas ſuſpicio-
que Iaponiam innudat, ipſique, Rege ſublato, dominantur. Hæc aſtuti, perito- ne Regi inſu-
ræ contra ſi-
resque calumniarum artifices iactabant: cetera Nobilitas irriſu, & contemputu dem Christia-
legis diuinæ mandatis odiu conſlabat. Nam cum iam diu ex longa pace præ-
ter Iaponia morem Bungum delicia, languor, intemperantia corruſiſſent, qui
christianam ſeueritatem pati nequibant, in circulis, & conuiuijs ludum ex ea
ſibi faciebant, vt iam puderet eſſe Christianos, ne vel ludibriο effeſſent, vel de pro-
ditione ſuſpecti: ac Neophytorum alij fidem defererent, alij non auiderent pa- 266
lam proſteri, & itare in Templum: Cathecumenus nemo vnuſ numeraretur: Neophyti aliqui
aduersus Patres præditiones, dolique feruerent. Hi contra precibus, ſacrificejs,
ieuiuijs, flagellis, que Capralis per alia quoque domicilia imperarat, expoſcen-
do auxilio Numinis iſtibetabant. In vno rege Bungensi ſeniorē columen erat
rerum. Huic tum, cum omnia Princeps tenebrarum mortifera nocte tentabat 267
offundere, Deo placuit radium diuinæ lucis immittere: & inde quodammodo, Rex ceteroquin
vnde grauiflame religio sancta impugnabatur, conuerſionis aditum aperire. prudens Sectam
Ienxuenſium ſectam immortaltatem animi negantium (vt fere ceteri proceres immortaltatem
Iaponia, quod ſecuriore licentia dedant ſeſe vitæ huius fruendis bonis) ad hanc animæ negan-
diem ſequutus, quamvis tantum ptudentia, iudicijque ſagacitate polleret, po-
litiamque Christianam ſacram, ac profanam pernoſſet, ac rebus Christianis fa-
ueret; adduci nunquam potuerat, vt ſerio animum ad catechismum cognoscen- 268
dum aduerteret. Quin ſua in ſecta volens excellere, ita vanitatem eius intimè Catechismum
hauerat; vt Patres quoq[ue], nempe quos pland sapientes existimabat, eiusdem audire renuit.
diceret ſententia ſecum eſſe: ſed eos nequaquam id prodere, quod populis re- 269
gendiſſis accommodatior Christiana disciplina eſſet. Ceterum cum Iezabel in dies pudia,
intolerabilior fieret, contraque diuinam legem atrocior, Rex diſſimulato con-
ſilio, nouis ſibi ædibus extra arcem extrectis, in eas ſeceſſit: ductaque in uxo- 270
rem matrona, cuius filiam Sebastiano iunxerat, Iezabelem ſuas ſibi res habere
iuiſſit. Eodemque tempore Caprali ſignificat, velle ſe nouam coniugem Chri-
ſtianam fieri: itaque Ioannem mittat, qui rite iuſtituat. Lætus eo nuncio Ca-
pralis, Ioannem ire iubens, conuerſius ad domesticos: Quis nouit, inquit, fra-
tres confiſum Altissimi, num forte velit per hanc occationem Regem quoque ad
ſeſe pellicere? Date vos in preces, vt pro ſu nominis gloria tangat eius mentem,
Regemque ſibi in Iaponia ſecundum cor ſuum fingat. Haud mora, hi ſeceedunt 271
ad preces, Ioannes euangelizat, Rex interfluit cum attentione, ac voluptate Adſtat dum no-
mirabili. Item factum reliquis deinceps diebus, proſequentibus Dei famulis ſecon- na coniux cate-
pias preces, itidem Rex catechesim proſequuntur, ſtatim ſchola cuiusque capita
retractans, ſuperque ijs cum Ioanne diſferens multam in noctem, ſic auſta pau- chesim doceatur,
latim cognitionis ſuauitatem, vt quamvis magni momenti negotia poſthaberet Inter Christiana
christiana doctriṇa. Vbi ventum ad fuſcepiam à Christo Domino humanitatem, ne fidei myſte-
riis Incarnationis, & Paſſionis ſecon- nem, & Paſſionis
eiusque ſacram passionem, ad uxorem conuerſus: Hoc, inquit, mea ſententia
optimum eſt omnium, qua Christiana lex doceſt, maximique momenti, ac fru- nem maximè
tus. Non hic neceſſe eſt ingenium intendere, ſed ſponte oculos mentis clau- Probat.
dere,

dere, & credere. Vbi fatus noua Regina, cuiusque filia Sebastiani coniux eruditæ sunt, præmonito Rege, tametsi priorem uxorem amiserat, quod per certas causas matrimonium constans non fuerat, nec poterat cum ea si fieret christianus, sine maxima contumelia Salvatoris vivere; tum christianam legem, cum sit in omnes absoluta partes, vetare repudia, utraque baptizatur, Matrice Iuliæ, filia Quinta nomen imponitur. Tum scilicet Iezabeli sic ante dolenti, ut ne sibi vim afferret, dies, & noctes adhibenda esset custodia; cum audivit Capram ante Iuliæ baptismum voluisse Regem spondere, permansurum cum ea usque ad mortem, geminatus est furor: ut admoniti Patres sint, cauerent sibi à venenis, cauerent à nocturnis incendijs: quam illi custodiad Deo Domino, cui viuebant, magna ex parte reliquerunt. Prosequente deinceps Ioanne Dominico quoque die catechismum, coepit extare etiam fructus in Rege. Mille, ac septingenta capita quarundam commentationum habent Ienxuanii Bonzij, quorum capitum singulis diebus singula commentabatur ante Rex, quidque agitasset Magistro Bonzio renunciabat. At vbi intrare eius animum coepit diuina lux, intelligens quā inania essent figura hominum, intermisit Bonziorum vsum, inaniusque commentationum. Ad extremum sic Ioannem alloquitur. Ego homo sum ingenio minime inconstanti: christianam fidem, statim ut illata in Iaponiam est, probauit: distulit tamen tot annos eius professionem, quia tempus opperiebat, quod nunc tandem oblatum est, posteaquam translatio in filium Regno, nactus ostium sum vacandi mihi. Deinde quia penitus volebam perspicere, quod Iaponiarum sectarum mysteria, perfectioque perueniat. Atque de ceteris ex una Ienxuensium experimentum capturus, id circa tanto impedio extruxi cœnobia, scientissimos Bonzios aduocauit, tantoque labore in decretis eorum scrutandis, voluntandisque versatus sum. Et sanè nihil unquam inueniebam, in quo animus meus usquequaque conquiesceret: nihil quo mens clara luce illustraretur. Sed quo in eorum arcana ulterius penetrabam: hoc minus tranquillitatis, & obscuriores tenebras inueniebam. Una Dei lex paci, complectaque meum cor. Itaque renuncia Patri Caprali esse mihi in animo moras abrumperem. Quoniam in Ximum properat, studeat intra mensē hic adesse: eius enim manu gaudeo sacro fonte lustrari. Interim quæ restant ē catechismo

273 *Nova vson & eius filia bap-*
tizantur.

274 *Iezabelis furor.*

275 *Rex multiplices, & raras Bonziorum commentatio-*
nes intermitit.

276 *Cur tam diu distulerit Chri-*
stianam fidem amplecti.

277 *Nihil solidi in doctrina Bon-*
ziorum esse fa-
tetur.

278 *Capitalem ad se baptizandum accedere curat.*

279 *Nomea in ba-*
ptismo noui vul-
gare sibi impo-
nitur.

280 *Franciscus vult appellari.*

281 *Catechizatum memoriæ man-*
dat.

282 *Quotidie totum recitat Rosarium.*

283 *Familias ier-*
mones de Deo
ac diuinis rebus
habet.

284 *Festa iuxta, &*
Sabbato iuu-
nat.

285 *Idola etiam pre-*
tiosa demergit
in mare.

286 *Baptizatus v-*
ma cum septem
Nobilibus &
apud Patres ei
buna lumine

nato (quod extraordinarium apparatum ipse veruisset) cœlesti lauacro initiatu-
tum diuino sacrificio interfuit: post etiam magna humanitate pariter cum Pa-
tribus cibum sumpsit. Narravit deinde cum eo die domum repeteret; visum sibi
aliquid quoddam cor referre, alijs oculis in tueri res. Nam cum in vijs frequen-

tem spectaret populum, succurrisse sibi eos omnes Ethnicos esse, breui morituros, & supplicia adituros aeterna, nisi Christiani fierent. Inde reflexa ad se cogitatione non potuisse lacrymas continere, cogitantem quanta secum benignitate Deus rei nullius egens, vñus esset. Is primus non indignus maiestate tanti nominis regium decus in Iaponia Christo subiecit. Nam Bartholomæo longe ratiā.
287
 erant regio nomini inferiores opes, nec pates omnino erant eius fratri Andreæ Regi's Bungi
 tum cum ablatus est. At Rex Bungensis in sex regna dominatum habuerat. Ita potentia, &
 verò prudentia fama celelabatur; vt vulgato eius ad Christum accessu, alij opes.
 dicere tandem nimiam illam sapientiam in insaniam vertisse: alij non aliud
 præconium posthac, aut testimonium requirendum legis diuinæ. Rogarunt
 Patres, vt propter valetudinis infirmitatem, sextæ feriæ, Sabbatique ieiunia Ad aliorum ex-
 relaxaret, cùm lex nulla præciperet, & labantem eius valetudinem premerent. empulum absti-
 Quibus ipse respondit: In suam vitam oculos omnium esse coniectos, ac prop- nentiam non
 terea oportere sic viuere, vt possit ceteris ad Ecclesiam accedentibus forma
 esse. Utque erat animi excelsi, ac planè regij, & gratia diuina uberrimè com- intermituit.
 plebatur, captus amore christianæ sanctitatis, non solum eius formam in se;
 sed etiam in populo vniuerso optabat exprimere. Itaque cùm Fiungæ Regnum,
 vnde Rex Saxumanus propinquum eius expulerat, hoc ipso tempore iunior
 Rex magna ex parte receperit; statuit Franciscus, cum Vxore Iulia, ed com-
 migrare, præcones Euangeli ducere, nouam Vrbem condere, que tota legi-
 bus Christianorum temperaretur: populum denique nouum creare, ita perfe- Nouam Urbem
 condite statuit
 in qua christia-
 tione christiana nobilem; vt fama eum Romam usque celebraret. Die Sancti na sola fides co-
 Francisci in magno natigio, in quo vexillum candidum cum punicea Cruce au-
 ro interstincta fulgebat, cum vxore, cunctisque domesticis, Rosario singulis è
 collo pendente, Simonem quoque Cicatoram, quem adhuc domi Patres ha-
 buerant, secum dicens, discessit. Vnà Pater Capralis, Ioannes Iaponius, &
 Almeida Regi admodum ob amicitia vetustatem carus, iuere. Iunior Rex an-
 norum ferme duorum & viginti, studio in christianam rem Patri non absimilis
 aduersus Bonzios, Cames, ac Fotoques emulum se Nobunang gloriabatur, ab
 Collegijs Bonziorum ad suos Nobiles vestigalia transferens, & hos cupiebat esse
 Christianos. Discessurus ad bellum Fiungani reliquias, iam Caprali cum Franci- 291
 sco profecto, Patrem Aloysium Froëm accersit, rogit ut Reginam ipsius xorem baptiza-
 coniugem statim baptizet: cupere enim christianam relinquere. Cui Pater:
 Hinc Rex, inquit, intellige, quā lex christiana distet à Bonziorum sectis. 292
 Nam quis Bonziorum, si tantus Rex ita in abdito Reginæ postularet ipsum
 initia, moram ullam interponeret? Sed Christiani aliud tenent iter: qui cun-
 ñata ratione temperantes, animorum bono, aeternitatique inseruunt. Oportet
 igitur Reginam ante sacram aspersionem planius cognoscere mysteria, & præ-
 cepta Christi, exercerique in ijs: præfertim cùm æquum sit, hæc hominum ca-
 pita, vt prima accedunt ad Christum, ita præferre succendentibus facem, legis 293
 diuina perfecta custodiâ. Postremò nec clanculum gerenda res est. Nam vt Tum palam
 nullo loco committenda sunt, quæ perperam sunt; ita lucem amant, qui re-
 ètè faciunt. Ergo ut ad Ecclesiam baptismi causa Rex Pater tuus accersit: ita
 boni exempli erit, si idem præstet tua coniux Reginæ. Hæc oratio mirificè Re-
 gi placuit, qui addidit eam quoque commoditatem fore in Templo, vt sacro- 294
 sanctis Missæ mysterijs post baptismum interficeret. Vnde locum nactus Aloysius
 explicandi, quanti Reges christiani diuina sacrificia estimarent, cùm referret,
 Sacella eos extructa habere domi, quo inter occupationes facilius tempora ad Sacellum in
 rem diuinam decerpant; Rex sancta æmulatione succensus, protinus iussit Sa- Arcæ contrui
 cellum in arce construi. Tum adorata Beatissimæ Virginis effigie, & reliquijs è ac B. V. imagi- curat Crucem,
 ligno sanctissima Crucis, in bellum proficisciuit iam planè catechumenus. Re- uem adorat.
 gio est tribus ab Vsuqui lencis, Noctu vocabulo, multis frequens Pagis. 295
 Huc ubi peruenit, Aloysium adnotat, & commendare memoria christianas Catechumenum
 precationes, & fidei elementa incipit. Continuò & Proceres, Regis exemplo, dat. memoria man-
 per atria, aulas, vias, secum seorsim catechismum immurmurare. Sed Aloy-

Historiaæ Societatis I E S V.

A.D. 1578

- 297 Illum Proceres sio perpauci eorum baptismo visi maturi. Summa tamen voluntate principem ex accolis virum , cui Leo nomen imposuit, cum vxore ducentisque domesti- imitantur.

298 Primarius vir cum vxore ac ducens dome- sticis bap- tur. sionem. sio perpauci eorum baptismo visi maturi. Summa tamen voluntate principem ex accolis virum , cui Leo nomen imposuit, cum vxore ducentisque domesti- corum consignauit. Et dabat Leo magni olim in sanctitate christiana profectus indicia. Is statim Idolorum fanis subdere faces aggressus , ijs, qui monebant posse illa conuerti in Dei Templia , vel certe materiam suppeditare ad noua condenda, respondebat, primùm indecorum sibi videri , vt quæ Dæmoni tam nefariè inseruerint, ad veri Dei cultum adhiberentur: deinde ita se animatum esse; vt superstitionis in eo tractu vestigia restare nulla veller. Quædam simu- præberent , interimque procularentur. Edificauit suo impendio sacram adem : multa in pauperes piè erogabat, diuina legis non modò custos perdil- gens, sed etiam strenuus promulgator. Aliqua ibi statutæ Cruces : quarum ynam homo Ethnicus elephantiacus ab amico Christiano singulis diebus saluta- re, & ab Christianorum Deo ex animo precari salutem iussus, dum magna fœ- obtemperat, tertio die repente sanus apparuit, riteque eruditus per sacrum la- uacrum mundus factus est totus. Iam Rex Franciscus in Provincia Coccinoc, (id nomen loco Regni Fiungæ quod venerat) totus erat in molienda christiana Ciuitate planè fidelis, ac sancta. In Sacellum excitatum ex tempore, quamvis tempestate perfrigida, frequens itabat, frequens diuina usurpabat mysteria. Cum Patribus sic agebat comitate, ac vita genere; quasi vnu è religione au- mero. Nemine eorum conscio, tribus se votis obstrinxit. Primùm christianam religionem nunquam deserendi, quamvis mors subeunda foret, vel acerbissima. Deinde castimoniam coniugalem nunquam violandi. Postremò , non diuina modò precepta, sed & consilia, quantum consequi posset, implendi. Hoe in- signi feruore , & rerum cœlestium gustu preparabat eum diuina sapientia ad plagam bene ferendam, qua statim percussus grauissima est, vt nouis populis à cura terrenorum abductus , spei assuefaceret bonorum cœlestium. Cicat- donus cum Bungensi exercitu arcem totius Fiungani Regni clauem obfides, od successum ad id temporis rerum in socordiam lapsus, omnia summa negli- gentia administrabat. Contra Saxumanus sua omnia agi in ea arce perfuluum habens, aduersis, vt plenimque sit, casibus solertior , ac necessitatibus telo acier- factus, coacta è tribus suis Regnis militari cuncta atate, raptim in Fiungam du- xit. Tum parte copiarum collocata in insidijs, cum reliquis ad hostem sci- rum, eoque ignavium progressus, commisso prælio facile ab obfide obfide pelleant in insidijs. Itaque hinc coorti insidiatores , inde conuersi, ac fixo gradu, qui retrocesserant, inde eruptione facta ex arce præsidarij milites fortes, ac plen- ira Bungenses in medio cœidunt. Ad viginti millia dicuntur cœsa. Trepidè ad Regem Franciscum cum atrociore etiam vero cladis fama periuolat nuncios, qui , accedente domesticorum pauore, sic impleuit bonum senem formidine; vt Pater Capralis suadens confistere, & reliquias exercitus colligere, & sustin- tare magnitudine confilij labentes suorum animos, quod vnicum sanè erat cal- mitati leuamentum, retinere à fuga nequiverit. Cū promisisset diem postfe- rum expectaturum; ea nocte, ne comeatu quidem assumpto , cū multorum dierum fuga per vasta bellis loca esset tenenda, ex improviso abiit, solum cu- cem, quam Pater in Ecclesia colloccarat, obliuisci non potuit: eam abstulit te- cum. Luce orta Capralis omnia sola videns, sarcinulam supellestis humeris Christiani Iaponij imponit, & Almeidam grauiter laborantem in iumentum: ipse, & Ioannes frater pedibus, & quidem nudis fugam capebunt. Erat summa hyems: iter per ardua montium siebat, pedibusque asperitate saxorum lacera- tis, vt descendebatur in conualles, torrentes erant tranandi frigidissimi. Inter- dum exacta sub dio nox inter pluuias. Cumulus erat malorum famis, qua flu- artus sustinere nec laborem, nec corpus valebant. Sed omnium acerbitatem ær umnarum superabat zelus Domus Domini, ac solicitude Ecclesiarum, ne for- calmitate græ- tè bellica offensio Regum concuteret animos, fidemque labefactaret. Quem tias Deo agit palam.

299 Hic Idola igni lacra Idolorum abscessis capitibus in riuum deiecit, quæ transuentibus vadum tradit.

300 Profana in fa- cta conuerti indecorum pu- trat. 301 Ex costructis Idolis vadum præberet riuum transuentibus. 302 Ecclesiæ con- struit, Pauperes subleuantes, Cru- ces erigit.

303 Ethnicus Ele- phantiacus Crucem ado- rans sanar, & baptizatur.

304 Franciscus Rex senior nouam Ciuitatem con- dedit incipit.

305 Tribus vous le astringit

306 Aduersis rebus à Deo proba- tur.

307 In fugam ab hostibus se dat, nec à Patre Ga- prali retineri potest.

308 Fugiens Cu- cem assumit commeatu re- lictio.

309 Patres fugien- tem Regem nu- dis sequantur pedibus.

310 Plura in iuine- re susterunt in comoda.

311 Rex de immis- calmitate græ- tias Deo agit

ventum est, isque Patrem Capralem conspexit, positis in publico humi genibus, sublatis in cælum oculis, & manibus, excuso animo gratias Deo de immissa calamitate egit; tum ad Patrem conuersus: Pater, inquit, Dei gratia Christianus sum, eroque dum viuam: neque aduersitas vlla vñquam tanta erit, quæ ab sanctissima me hac religione excutiat. Quin adeo testor, augeri mihi plagis hisce constantiam, & perfectè Deo famulandi voluntatem. Hæc cùm ex animo faceret, ideo faciebat publicè, quo mitigaret publicam Patrum inuidiam. Eos verò priuatim alloquens: Sat norat, inquit, diuina Maiestas meum cor, quamque religiosum populum in Fiunga meditarer. Sed quoniam aliud ei placuit, ob arcana sui consilij, placet etiam mihi, eiusque sapientie habetem meum sensum volens summittio. Interdum etiam dicebat videri sibi eam cladem illatam ab Deo ad expediendum religioni cursum, sublatis eorum plerisque, qui maximè retardabant. Non minorem initio iunior Rex animum p̄r se tulit, Quamuis passim summi, & infimi, Bonzijque petulantissimè exprobrarent Socijs, hanc esse à Camibus, ac Fotoquibus immissam pœnam, quod eorum cultum abrogarent. Neque sterit calamitas hic, sed annus exiit.

At non ita res gesta Omuræ est. Extincto superiore anno Isapha, Bartholomæus & Omurana Ecclesia respirabant: quanquam non diuturna pax fuit. Potentissimus in Ximo per id tempus erat Rioforges, cui & Bartholomæus parebat. Sed cum penitus dominatu, & vita eum vellet exuere, Undecimo Kalendas Februarij cum sex militum millibus propè Omuram constituit. Christiani (nam soli iam Christiani eas terras habebant) contraegressi magno animo, & armis Cruce insignibus, ad quadringtones hostium in primo conflictu interem-
ptis, reliquos compellunt in fugam. Instat loco motis, magnam faciunt cædem, multum vulgaris turbæ, quatuordecim Primores tollunt, plurimos vulneribus male multant, ex quibus tamen multi postea cecidere: ut ferret ho-
stis laterales adeo plagas fieri nequisse, nisi Omurani glandes venenatas in fistulas immisissent. Ita Deus arrogantiam infregit superborum, & nomen Christianum acquisiuit. Ferebant quoque Ethnicorum quidam, & fama inter eos latè celebravit, dum agger Cagi (id loci nomen prope Omuram) oppugnaretur, mano Andricz montes circa conspectos peditum, & equitum vi magna oppletos pro Christianis pugnantium: & inde tantam sibi stragem illatam: cum mirarentur unde ex co-
pia Omuranis. In Regno Arimano filius Andrez, qui nuper tam acerbè Ecclesiam vexauerat, mitigatus, non solum potestatem fecit Patribus restituendi Cruces, populoque sue transeundi, sue redeundi ad Christum; sed etiam fratrem se æuo minorem baptizari permisit, spe facta se quoque olim Christianum fore. Sangadonum quoque unum Meacensis Ecclesiæ columinum Satan exercuit. Translata & is in Mantium filium arcis, ac rerum administratione, sede sibi pro-
pe Templum posita, in eius tantum ornatum, & custodiam intentus, suos populares iam Christianos vniuersos supra duo capitum millia, tanquam sedulus Pastor, curabat: cum à Tarondono uno è Praefectis arcis Vacai, quæ duabus leucis Sanga distat, Nobunangæ de proditione defertur, sperante eo sublatio christianum nomen in Regno Cauacci occasurum. Sacumandonus Regni eius moderator pro insigni suo erga Christianos amore, & innocentia Sangadoni notitia, quæcum infidantium manibus eriperet, ad Castellum suum in Regno Vomis, Nangauara nomine transtulit. Deo sic vertente in lucrum suæ gloriae improbitatem hominum: ut quoniam cuncti Sangæ incola iam Christum suscep-
ter, Nangauaram Sancius ad nouam congregandam Ecclesiam transferre-
tur. Tum vertit calumnias Tarondonus in Mantium, ex quibus, præter omnia opinionem, & morem Nobunanga, cum eum bis iussisset occidi, & spoliatum omni re supremo afficiendum supplicio haberet in vinculis, eiusdem Sacumandoni patrocinio, & multo magis precibus ad Deum ab Ecclesia pro ea re sus, liberatus est, & in idem Sacumandoni Castellum relegatus. Interim Christianorum per Meacensem oram numerus, vel inter bellorum strepitus, accessio-
nes non penitendas accepit.

- 320 In Brasiliam anno ineunte nouus Prætor Laurentius Vega, qui Provinciæ toti præcesset è Lusitania appulit. Ita ciuilis administratio ad vnum iterum caput reuoluta est: sed sacra diuisa. Nam simul adiectus est Bartholomæus Simonius Pereria Sacerdos, qui Administratoris nomine in Sancti Sebastiani Vibe australibus Ecclesijs præcesset, cum vniuersa, quæ communicari potest Episcopi potestate, neque in eo iure Episcopo subiectus. Eodem tempore redijt ab Urbe Pater Gregorius Serranus Procurator cum Sexdecim Sociorum supplemento, Glisebant contra Patres calumnias, & querimonias exterorum, quarum sapientia ante facta est mentio, tanquam eorum lucris obstante, quia indigenatum libertati fauebant. Vbiique nouo in Orbe sive ad oītum, sive ad occasum aperito, id est certamen permolestum cum Europeis assiduè certandum, sed in Brasilia maximè. Quippe Brasilia neque auri, neque argenti, neque præterea metalli cuiuspiam venas, quæ quidem repertæ sint, habet. Mercium summa eius oræ in ligno Brasilio ad vestes rubro tingendas utiles, unde vocitata Provincia, ac præcipue in saccaro est. Hoc quanquam non passim, tamen multis locis telegistissime prouenit. In hoc negotiorum diuitia continentur. Sed cùm ad confiendum magna vis operarum necessaria sit, in magnitudine familiarum opum magnitudo consistit. Ergo nouum in Orbem terrarum cùm perpauci caelestium, plerique terrenorum bonorum causa transeant: neque in ijs syluos fabulosi aliunde sit quæstus, quam ex multitudine mancipiorum, quæ vel vendantur, vel habeantur in opere saccariis in officiis, ea iniuriarum origo multarum est. At Brasiliæ gens non modò libera, sed prope belluarum ritu assueta vagari, & vitam omni solutam labore, ac meru agere; nihil acerbius ferebant, quam ad opus adigi vi, minis, plagis: ed maritima fugientes, in sylvas, ac solitudines secesserant, quiduis seruituti præoptantes. Homines autem, quorum peribant lucra, inopia operarum, nunc armata manu pacatos mancipabant, nunc blanditijs, magnisque pollicitationibus ex latebris, sylvisque ad mare pellectos, præcipue legis Dei, cælique, & vita æternæ præclara mentione, non secus atque empto iure mancipia, vincitos cogebant in Ergastulis opus facere. Lusitani Reges inde ab initio huic malo salutaribus legum decretis obuiam ire. Sed quid cupiditatem satis infrænet, vbi diuina lex parvum valeret, præsertim ijs in solitudinibus, tamque communis morbo? Patres tamen, qui soli adhuc Religiosorum in Brasilia versabantur, non poterant dissimulare iniurias grauitatem, atque perniciem: ut qui non solum pro debita Deo, Regibus Lusitanis, Romanoque Pontifici fidelitate, Christianorum arguere vitia, sed etiam removere impedimenta, qua Euangelio obijcerentur, debebant. Hinc igitur Europæorum aduersus eos offensio, & minui lucra, & argui sua crimina dolentium. Statim 327 Inde calumnias vt nouus Prætor aduenit, occupare criminacionibus maturant. Aiunt Patres apud nouum Prætorum onerantur. per speciem religionis, inurbare omnium negotia, & concitare familias. In eorum Pagos, vt cuique libitum fuerit, tanquam in asylum perfugium esse. Nemini autem mortalium, tanquam sacrosancti forent, Neophytum eorum Pagorum fas quemquam attingere. Et tamen eos tum frustra laborare ob indolem gentis nequaquam virtutis, ac religionis capacem, tum etiam in sua, vel quorum libeat amicorum commoda sine scrupulo tanquam mancipia exercere. Hac audiens Prætor, quanquam planè falsa intelligebat; tamen rem exploraturus certius, ipsem quatuor Neophytorum Pagos inuistit, tanta cum animi sui voluptate, usurpata oculis non humanitate modò gentis; sed etiam insigni religione, cùm & precantes, & addiuinam mensam accumbentes, & in se flagellis defauientes vidisset; vt lacrimas dicatur tenere non potuisse. Itaque & Provinciali, qui comes ibat, & ipsius Brasilijs comiter operam suam detulit ad libertatem obtainendam, vti strenuè præstít. Cuius præsidio octingenti hoc anno ad hos Pagos se aggregarunt Ethnici. Sed cùm Christianorum, tum ipsorum plerosque in vita fine baptizatos pestiferi rapuere morbi, magna Patribus exercenda caritatis interdiu, noctuque matieres non solum diuinis, sed humanis quoque subsidijs opportunè suppeditandis; cùm ita teter ex affectis corporibus odore affla-
- 328 Patres Europæorum auaritiam coercent.
- 329 Prætor re bene cognita Patres tuerit.
- 330 Lues in Brasiliorum Pagis labores Patrum enmulat.

afflaretur; ut multi ea grauitate in languorem soluti collaborerentur. Et omnino Patres succubuerint oneri, nisi strenue ex ipsis Neophytis iij iuissent, qui par-

³³¹
Patres à Neo-
phytorum ca-
ritate subleuan-

ticipes diuinæ mensæ siebant. Hi circumibant Pagum, & si qui confessione, baptisme, vel sacro oleo indigerent, Patribus renunciabant. Hi stipem ad ege-

norum inopiam subleuandam vicatim emendicabant ijdem præparandis ade-

332
Patre supplica-
tione instituere
species erat, quæ potuisse saxa mollire pectora, misellas videre turbas quādā
piè supplices in cælum manus tollerent, quanto clamore, vbi ad sanctas Crucēs

extra Pagum certis statutas locis venerant, Dei, cælitumque auxilium implo-

rarent. Ceterum non breuem, neque caducam Deus præparabat ijs salutem:

tot enim hoc, alijsque superioribus annis absumpti sunt; ut singulari clementia

vexationi, ac seruituti sublatos ad inhiantes cupidorum eludendas fauces, vide-

retrur festinatō cœlestis Pater in æternam transferre felicitatem. Iam noui Præ-

toris patrocinio tutiores erant: tamen ita Patres sermones aduersi fatigant; ut

seriū consultarint, Romamque sententias in vtramque partem de Pagorum cura

deserenda miserint. Disputabatur ex vna parte congruentius mori cetera Socie-

tatis esse, si cura animarum intermissa temporarijs missionibus Pagi excolerentur.

Quod si nequirit fieri sine aliquo damno Brasiliorum; at communioris boni pro-

fectus compensatum iri: calumnias vel omnino, vel magna ex parte, traditis

Episcopo Ecclesijs, occasuras, simulque inuidiam: eoque fore, ut cum Lusitanis

utilius opera poneretur, & facilius coërcerentur intra iustitiae leges. In alteram

partem afferebatur experimentum anni millesimi quingentesimi septuagesimipri-

mi, cum, reuocatis ab Pagis Patribus, sic breui cuncta pessum ierant ut rursum

onus fuerit subeundum. Societatirum complexæ Ethnicorum conuersionem

necessariò assumenda quædam munia nouis in Ecclesijs, quæ in veteribus alijs

satis idonei administrî tractant. Nam promulgare Euangelium, & conscribere

in Christi militiam populos, nec deinceps excolare, perinde esse, atque vineam

conferere, quam deinde patiare fyluscere. Quid? num idcirco tantum adiri pe-

ricularum terra, marique, ut paucis negotiatoribus, quibus si velint capessere,

& nota, & aperta via salutis est, oneri sint? Quod si præcipue Euangelij propa-

gatio intendatur, ut verè intenditur; non esse ad id, nisi ea nitendum via, quam

tot ab initio annorum experimenta monstrarint. Quid quod ne sermones qui-

dem hominum ea ratione minuerentur? Nam vtrum nam crederent citius cuen-

turum, ut deserti Brasilijs post hac tutiores, an opportuniores iniurijs essent: Quan-

dju, inquietabat, alienigenarum cupiditas immodicè se seferet (quod vtinam

non semper sit) tandem libertas gentis periclitabitur. Ergo si nunc nostra sub

tutela, Regum munita iussis, tamen abducuntur; quid fieri cum deserti, tan-

quam prædæ, jacebunt in medio? Tum verò nos tacebimus, nec ne? Et iterum

calumnia, sermones, inuidia. Si obsistamus eò quoque turbulentius, quod mi-

nus ad nos videbitur ea custodia pertinere. Si taceamus, quid agas canibus mu-

tis? Cur in Brasilia simus? Cur vestigialibus regijs alamur? Qui Deo, nominique

nostro, regiæ conscientiæ faciamus satis? Non est ergo id paci consulere, sed pa-

lam fugere, & labores, & maledicta, & odia, infestationesque hominum propter

iustitiam, quibus nihil gloriosus, aut beatius Christi seruis, si quantum in se sit

nullam iustam præbeant causam. Rectè agere, malèque audire lucrum, & negotia-

tio nostra hisce in locis est. His, & alijs ex hoc genere in vtramque partem rationi-

bus disceptabatur. Quibus Pater Generalis respondit, rem magni momenti am-

plius deliberandam. Cœpta interim modestè vrgerent, ac fortiter, cauentes sum-

333
Patres calum-
nijs fatigati Pa-
gotum curam
defere cogi-
ant.

mopere, ne studio nimio quempiam, præsertim Capitum, offendenter. Nec pro-

bauit Pater Generalis, quod & in Baya, & in Vrbe Fluminis Ianuarij cum Præto-

ribus intercedit potius iure, quād modestia, ac submissione certassent. Ceterum

334
Rationes Ro-
gam mitunt.

vtrobisque nouorum aduentu Præsidum alium teneare cursum cœpere res. Et in

Cum Prætori-
bus non iure,
sed modestia
certandum.

Vrbe Fluminis Ianuarij tum administratoris egregio erga Societatem, & indige-

narum conuersionem studio, tum Præfeti Oppidi, deinde, etiam Prouincialis

comi-

comitate, ac sancta modestia, non solum recalescere cœpit in Brasilijs amor baptissimi, sed etiam Ciues reconciliati Collegio sunt.

Ab Mexico venit Romam hoc anno Petrus Diaz Procurator Prouincie lata nuncians. Ab Archiepiscopo Mexicano, non ad Regem modò, sed ad Pontificem quoque Gregorium vltro datas in commendationem Societatis literas attulit, in quibus augeri Sociorum numerum postulabat. Id ipsum petijt Prorex, ac nominatim, qui ad Insulas Philippinas mitterentur. Hoc habuit insigne Mexicana Prouincia virtute, ut equidem reor, & gratia apud Deum Prouincialis. Inde ab ortu secundissimis vla est incrementis, cum pace domestica, & approbatione, ac fructu populi. Sodalitas Beatae Virginis Mexicana Romanæ adiuncta est: eique Romana pignus benevolentia, ac fraternitatis decem millia granorum particularium dono misit. Ferdinandus Suarius, & Ioannes Ferrus duntaxat hoc anno ex Europa soluere: insigni Dei beneficio peruecti incolumes, cum totam Classem tempestas grauissima iactasset, nanibus quatuor demersis. Quam pacata res in Hispania noua, tam turbulentæ in Peruua erant: nec vsquam pax, aut quies, nisi in sede Iulensi. Iam Cusquensis Collegij fundatio planè admissa erat, quam

Didaco Sylua mortuo Teresa Orgonia vxor peregit. Iam & Arequipæ & Potosi cepta Collegia, cum contra omnia coorti turbines. Cusquensi Episcops, & Clerici Cathedralis Ecclesiae negotium facebant ob vicinitatem. Obtinuit tamen ius suum Societas, eoque loco mansit, qui ipso Clericorum Collegio auctorare, Ciuitatis Senatu, ac Prorege anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo fuerat ei attributus in platea maxima, mire opportuno tum ad exteriores, tum ad indigenas sacramentis, ac verbo diuino pascendos. Grauius Collegia cetera concussa. Prorex totum se Societatis ferens, nefcio qua specie inductus fuit doleret, quod Pater Generalis Orepefanum Collegium ab ipso præcipue oblatum cunctaretur excipere, siue in Peruua veller, eo pacto ad suscipiendas pa sim Paræcias adigere; meliore mente, quam consilio, maxima autem Aulicorum quorundam Societati grauissimè infestorum incitatus susurris, dudum in Ciuitate Pacis receptum Collegium incolis frequentari prohibebat. At Arequipa, & Potosio, quod ipsius iniuffi inchoata erant domicilia: per vim, ac potestatem Socios eiccit. Super hæc cum Lima Vniuersitatem constitisset, ad eam frequentandam nonnulla etiam Magistrorum Collegia, nimia in pelliciendis auditoribus sedulitate offendit, iussit prorsus scholas intermitte, que aliquot annis dum ex Hispania regio iussu restituerentur, non sine iniuentutis incommodo tacuere. Rex non scholas modò Limæ, sed Collegia cuncta protinus restituit: valuitque ad firmatatem posteri temporis concussa fuisse primordia. Interim Patres, ne in publicum cederet incommodum priuata vexatio; Socios Arequipæ aliquos in Xenodochio collocarunt, qui cepta perurgerent euangelizantium munia. Potosium permisit Prorex reuerti multis conditionum nexibus implicatos. Inter cetera, ne ære campano ad diuina populum conuocarent, aut ullum præterea signum darent. Panamæ tamen statio inchoata hoc tempore ea occasione. In

Oceanum illum occidentalem transgressi Pirata Galli, totam maritimam Peruunam oram habebant infestam. Cum Classe, quam Prorex contra eos misit, Pater Petrus Michaël Fontius cum comite profectus, præter opem allatam Classiaris,

qui feliciter pugnarunt, cum Panamam venisset, Ciuitatis rogatu ad stationem ibi inchoandam substitit.

VII
dixi
comi

337
Mexici tes.

338
Petrus Diaz
Procurator ex
Mexico Ro-
manum venit cum
literis Archi-
episcopi honori-
fici, ad Pon-
ficem pro So-
cietate.

339
Congre-gatio
B. V. Mexica-
na Primaria
Romanæ adiun-
gitur.

340
In Peruua tur-
bantur res.

341
Prorex Soci-
etati aduersa-
tur.

342
Scholas, &
Collegia clau-
dit.

343
Rex omnia in
pristinum re-
stituit.

344
Petrus Micha-
el nouam sedem
fundat.

HISTO-